

**Geïntegreerd groepsaanbod
gezinsondersteuning,**
met bruggen naar kinderopvang,
werk, opleiding en inburgering

Christine Faure en Tine Rommens
Opgroeien
5 september 2024

Opgroeien

Inhoudstafel

Inhoudstafel	2
1. Inleiding: maak kennis met de praktijk	3
2. Praktijkbeschrijving	6
2.1 De aanleiding: probleem- en vraagstelling	6
2.2 Voor wie: doelgroep	9
2.3 Wat wil je bereiken: doelen	13
2.4 Uitgangspunten van je praktijk	18
2.5 Opbouw van je praktijk	22
2.6 Inhoud van het aanbod: concrete werkwijze, materialen en links	27
2.7 Verwante praktijken	27
3. Onderbouwing	29
3.1 Theoretisch kader	29
3.2 Argumenten op basis van onderzoek	31
4. Voorwaarden voor uitvoering	37
4.1 Competente medewerkers	37
4.2 Kwaliteitsbewaking	40
4.3 Ruimte en infrastructuur	40
4.4 Kostprijs	41
4.5 Overdracht en implementatie	42
5. Bronnen	44
6. Contactgegevens	46
7. Bijlagen	47
Beschrijving 3 deelpraktijken	47
Traject naar kinderopvang - stapstenen	51

1. Inleiding: maak kennis met de praktijk

De voorbije jaren hebben verschillende actoren ingezet op een groep moeders met jonge kinderen die vaak tussen de mazen van het net vallen, en dat op verschillende manieren.

Het zijn moeders die stil lijken te staan in hun traject, in hun leven. De komst van jonge kinderen zorgt ervoor dat ze er bijvoorbeeld niet meer toe komen een opleiding te volgen of Nederlands te leren. Ze ondervinden daarnaast heel wat drempels om deel te nemen aan het reguliere aanbod, zoals kinderopvang voor baby's en peuters of trajecten basiseducatie. En vaak is hun sociale netwerk beperkter. Het gaat enerzijds over nieuwkomers, maar evengoed over gezinnen die al heel hun leven in Vlaanderen of Brussel wonen.

Een mama die het traject Taalbubbels Plus volgt, verwoordt het treffend:

“Mijn angst is verkleind. Vroeger had ik angst om zelf de bus of de tram te nemen. Door naar hier te komen, heb ik meer zelfvertrouwen, ik durf meer. Een mama heeft mij geleerd hoe de tram te nemen. Omdat jullie zeggen dat we moeten durven, durven wij. Ik was in het begin ook een beetje depri, nu is het beter en heb ik minder stress.”

De positieve impact van deze werking is intussen duidelijk én veel beleidsmakers, lokaal en bovenlokaal, zijn overtuigd van de noodzaak en wenselijkheid ervan.

In de loop van de jaren is heel wat expertise ontwikkeld door in te zetten op projecten, tijdelijke subsidies, ondersteuningstrajecten en onderzoek.

Met deze praktijkbeschrijving willen we al de expertise bundelen zodat deze kwaliteitsvolle werking een duurzame plek kan krijgen in het brede aanbod van gezinsondersteuning en kinderopvang.

Mama Leert is 1 van de werkingen, en loopt in Mechelen, Lier en Willebroek. De **doelgroep** van Mama Leert zijn anderstalige moeders met niet-schoolgaande kinderen tot 3 jaar (vanaf de zwangerschap) die niet naar de kinderopvang gaan. Het aanbod wordt bekendgemaakt aan partners: OCMW, Kind en Gezin, Agentschap Integratie en Inburgering, het Lokaal Loket Kinderopvang, Ligo ... Zij melden mama's aan voor Mama Leert. De mama's en kinderen vormen een vaste groep. In Mechelen bestaat de groep uit 7 tot 10 deelnemers.

De moedergroep in Willebroek duurt 2 semesters van 60 uur, 1 in het najaar, 1 in het voorjaar, telkens 2 halve dagen per week van 9.00 tot 11.30 uur. In Mechelen komt de moedergroep 3 halve dagen per week samen, van 9.00 tot 11.30 uur. We verwachten een engagement voor een heel schooljaar.

De moeders nemen deel zolang de kinderen niet naar school gaan en zolang ze gemotiveerd zijn om deel te nemen. Gemiddeld is dat een traject van 2 semesters.

De **inhoud** is divers. De eerste lessen zetten we in op kennismaking en op wennen in de opvang samen met de mama. We oefenen met het afscheid nemen tussen moeder en kind. We leren en oefenen **Nederlands** op maat van de deelnemers en op basis van thema's dicht bij de mama's. We leren de basisvoorzieningen in de gemeente kennen, gaan op bezoek in de kinderopvang, de kleuterschool, de bibliotheek, maar ook de kringloopwinkel, op afspraak in het ziekenhuis ... We bespreken **opvoedingsthema's** zoals zindelijkheid, spelen, slaapritme en gezonde voeding. We werken rond (mentale) gezondheid van moeder en kinderen, ontspanning, zelfzorg ...

We **versterken het formele en informele netwerk** van de deelnemers en hun gezinnen. We nemen als groep deel aan activiteiten in de gemeente zoals de buitenspeeldag, kanaalfeesten, gaan naar het cultureel centrum voor een familievoorstelling ... Op die manier leren de deelnemers het aanbod in de gemeente kennen op een spontane manier.

Tijdens de lesmomenten voorzien we **opvang voor de kinderen**, in Willebroek organiseren we dat met vrijwilligers in de buitenschoolse opvang (naast het leslokaal) in samenwerking met de gemeentelijke kinderopvang (opvolging en ondersteuning van de pedagogische coach). Kinderen jonger dan 6 maanden blijven bij de moeder tijdens de les. In Mechelen vindt de opvang plaats in 38 VOLT, een occasionele en flexibele kinderopvang.

De **effecten** op de moeders én kinderen zijn groot. Zo maken moeders kennis met elkaar en met de voorzieningen in de gemeente. Veel van de deelnemers hebben een heel beperkt netwerk. Zij komen in contact met andere mama's met jonge kinderen, kunnen ervaringen delen en van elkaar leren. Bij kinderen is 1 van de effecten op korte termijn dat zij soms voor de eerste keer kennismaken met het Nederlands. Daarnaast stimuleren we tijdens de opvangmomenten de ontwikkeling van de kinderen door verschillende activiteiten. Voor de iets oudere kindjes zorgt het samenspelen met andere kinderen ervoor dat zij oefenen met sociale vaardigheden.

Als **bijlage** zijn de **beschrijvingen van de 3 'deelpraktijken'** Mama Leert, Taalbubbels Plus en Klimop toegevoegd.

De focus van deze praktijk is moeders met jonge kinderen een **kortdurend, geïntegreerd traject op maat** bieden dat hen in staat stelt **stappen te zetten naar 'regulier aanbod' in de brede zin**. Daarmee vergroten we zowel de kansen voor moeders als kinderen op het vlak van brede participatie aan de samenleving en laten ze hun rechten gelden. We bieden een rijke leefomgeving voor jonge kinderen die hen stimuleert op de verschillende ervaringsgebieden en die hun welbevinden en betrokkenheid vergroot. De praktijk wil de zelfraadzaamheid van de moeders vergroten en hen versterken, hen ondersteunen bij de zorg en opvoeding van hun kind en de sociale cohesie versterken. Daarnaast verhoogt de praktijk de participatie op verschillende levensdomeinen.

Verschillende partners geven de werking **lokaal** vorm door samen dit geïntegreerde aanbod te realiseren. Ze bieden gezinsondersteuning voor alle thema's waar gezinnen vragen en noden hebben, gecombineerd met trajecten naar werk, opleiding of inburgering. Ze zoeken samen naar hoe ze drempels voor moeders en kinderen kunnen verlagen. Mogelijke kernpartners zijn: Huis van het Kind en partners, agentschap Integratie en Inburgering, Ligo, CVO, VDAB, organisator kinderopvang baby's en peuters, basisschool, BOA-partner, lokaal bestuur. Daarnaast is de betrokkenheid van heel wat lokale partners cruciaal voor de toeleiding, bijvoorbeeld Kind en Gezin, sociale huizen ...

Het aanbod is **beperkt in tijd** en vindt op regelmatige basis plaats. Het is een **groepsaanbod**, telkens met een nieuwe vaste groep moeders en kinderen.

De **professionals** moeten beschikken over competenties op het vlak van groepsdynamica, geïntegreerde samenwerking, kennis van de Sociale Kaart, ontwikkeling van jonge kinderen, rechtenverkenning, participatief en divers-sensitief werken. Er zijn minstens 2 begeleiders die het groepsaanbod vormgeven en begeleiden.

Het is cruciaal om zowel het perspectief van moeders als van kinderen te bewaken. De praktijk zet tegelijk in op de realisatie van doelstellingen **voor moeders én voor kinderen**. De kwaliteit van het aanbod voor kinderen én moeders is van groot belang. Daarom is het cruciaal dat er minstens een link is met een vergunde lokale organisator kinderopvang voor baby's en peuters. Zowel om de expertise te versterken als in functie van eventuele doorstroom naar reguliere kinderopvang na afloop van het korte traject. Anderzijds is het noodzakelijk dat de professionals of vrijwilligers die met de kinderen werken, over de nodige competenties beschikken. Als vrijwilligers het (mee) opnemen, moeten zij professionele versterking en ondersteuning krijgen.

Op het einde van het traject zetten we maximaal in op **doorstroom** naar kinderopvang voor baby's en peuters, trajecten inburgering, opleiding en werk. Voor kinderen ouder dan 2,5 zetten we in op warme transitie naar het kleuteronderwijs.

De praktijk is **gebaseerd op** verschillende projecten:

AMIF-proeftuinen 'Inburgering op maat voor laaggeschoolde moeders met jonge kinderen': https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/amif_draaiboek-inburgering-op-maat-van-laaggeletterde-moeders-met-jonge-kinderen-1.pdf (Vervaeke & Geens, 2016)

PACE-projecten ((Providing Access to Childcare and Employment) van het Europese Interreg 2 Zeeën-programma): <https://www.mechelen.be/flexibiliteit-in-de-kinderopvang> (Raes et al., 2020); vernieuwende projecten Huis van het Kind: [Vernieuwende projecten Huizen van het Kind | Opgroeien \(Opgroeien, s.d.\)](#).

Vanuit die sterke projecten en werkingen hebben we heel wat ervaringen opgedaan en geleerde lessen verzameld. Ook het perspectief van de praktijkprofessionals en de doelgroep zelf zijn hier telkens in meegenomen.

Deze beschrijving kwam tot stand in samenwerking met 5 praktijken: Liesa Deberdt en Jena Vanlerberge van Huis van het Kind Ieper (Klimop), Sarah Buyl van Inloopteam Rebelle binnen Huis van het Kind Hoboken (Taalbubbels Plus), Wendy Verdickt van Huis van het Kind Mechelen (Mama Leert), Sofie Fret van Huis van het Kind Willebroek (Mama Leert) en Annick Bosmans van Huis van het Kind Lier (MamaLier).

2. Praktijkbeschrijving

2.1 De aanleiding: probleem- en vraagstelling

Probleemstelling

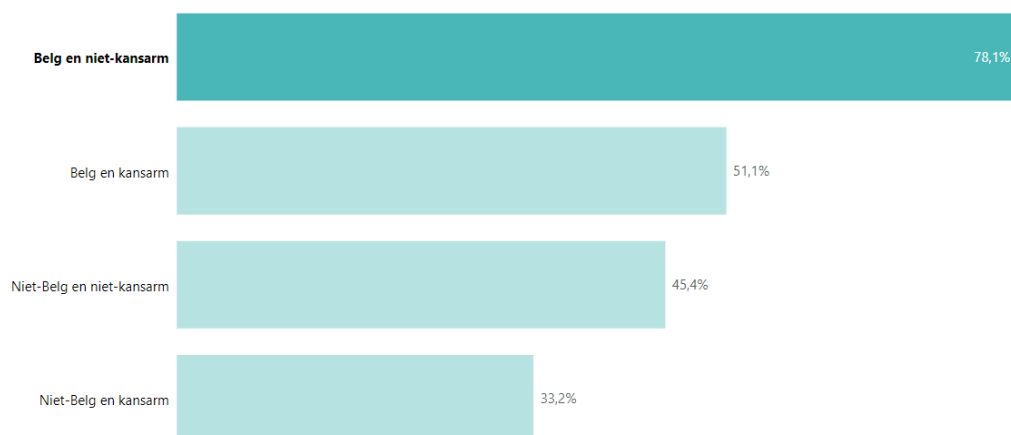
Er zijn moeders met jonge kinderen die om diverse redenen niet kunnen deelnemen aan het reguliere aanbod op het vlak van gezins- en opvoedingsondersteuning, kinderopvang, Nederlandse les, opleiding, trajecten naar werk ... Ze hebben een beperkt ondersteunend netwerk en vinden minder makkelijk sociale steun. Ze vinden moeilijker hun weg in de samenleving op verschillende vlakken, bijvoorbeeld om hun administratie in orde te maken en online toepassingen te gebruiken. Of om zich te verplaatsen met de fiets of het openbaar vervoer.

Dat maakt dat die moeders en hun kinderen weinig kans hebben om te participeren aan de samenleving. En dat het voor hen moeilijk is om zelf stappen vooruit te zetten.

Als we specifiek kijken naar de **kinderopvang**, zien we duidelijk een lagere deelname. Uit de jaarlijkse cijfers over participatie aan kinderopvang van baby's en peuters komt het ongelijke gebruik sterk naar voren.

Als we kijken naar de totale populatie zien we dat 52,3% van de kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar uit het Vlaamse Gewest in september 2023 gebruikmaakte van formele opvang. Maar als we inzoomen op specifieke groepen, zien we een enorm verschil in gebruik. **Het gebruik verschilt naargelang de origine van de moeder en de kansarmoedesituatie van het gezin:**

- 76,2% van de kinderen met een moeder van Belgische origine gebruikte formele opvang. Het gebruik lag lager bij andere origineclusters: nog geen 30% van de kinderen met een moeder geboren in een Maghrebland maakte bijvoorbeeld gebruik van de formele opvang.
- Van alle kinderen geboren in kansarmoede maakte 37,6% gebruik van formele opvang. Bij de niet-kansarme kinderen gebruikte 68,9% formele opvang.
- Maar 33,2% van de kinderen in kansarmoede met een moeder van niet-Belgische origine, ging naar de opvang. Bij de kinderen met een moeder van Belgische origine die niet kansarm zijn, ligt het gebruik van formele opvang veel hoger: 78,1%.

Het verschil tussen beide groepen **bestaat al jaren, maar neemt verder toe sinds 2021**. Dat blijkt uit **het laatste onderzoek over het gebruik en de behoefte van kinderopvang van juli 2019**.

<https://www.opgroeien.be/sites/default/files/documenten/gebruik-en-behoefte-aan-kinderopvang-samenvatting-juli-2019.pdf> (Schepers et al., 2019)

Daarnaast nemen sommige gezinnen niet of weinig deel aan het **aanbod van de Huizen van het Kind**. In de bevraging van de Huizen van het Kind in 2022 gaven de Huizen van het Kind zichzelf een score op het vlak van bereik van ouders en kinderen. Uit de resultaten bleek dat het **bereik van kwetsbare gezinnen heel wisselend is**. Meer dan de helft van de Huizen scoort hoog: 54,7% geeft een score van groot (4) of redelijk groot (5). Toch scoort meer dan 1 op de 6 Huizen (17,5%) erg laag (score 1 en 2) op die vraag.

Dat is vooral afhankelijk van de aanwezigheid en de mate van toegankelijkheid van het aanbod. Een fysieke plek hebben draagt onder andere bij tot een hoger bereik. Bij Huizen van het Kind met een of meerdere fysieke locaties, ligt de score 4 en 5 duidelijk hoger (58,3% ten opzichte van 50,6% in Huizen zonder fysieke locatie). In sommige regio's bereikt men de ouders en kinderen wel met groepswerkingen, spel en ontmoeting ... Daarnaast is het noodzakelijk om aanklampend en outreachend te werken.

In regio's waar er een uitgebreider aanbod is voor ouders met jonge kinderen, kan er sterk samengewerkt en uitgewisseld worden, om zo de laagdrempeligheid van basisvoorzieningen te verhogen voor alle gezinnen. Bijvoorbeeld door samenwerking tussen een groepswerking van een Huis van het Kind met kinderopvang, Ligo en samenlevingsopbouw. In meer landelijke regio's is vaak minder aanbod en zijn minder potentiële partners aanwezig.

Oorzaken zijn vaak het leven in een maatschappelijk kwetsbare positie, zoals armoede of sociale uitsluiting door etnisch-culturele achtergrond. De moeders zijn vaker lager opgeleid of laaggeletterd, sommigen spreken minder goed of weinig Nederlands en vaak hebben ze minder zelfvertrouwen. Ze nemen vaker een 'onderdanige houding' aan, zijn bang om iets verkeerd te doen, waardoor ze moeilijk zelf keuzes maken.

Systemische oorzaken zijn ten eerste de **sterke fragmentatie van het aanbod**. Moeders die bijvoorbeeld inburgeringstrajecten moeten volgen, moeten via verschillende wegen en structuren Nederlandse les, maatschappijoriëntatie (MO) en kinderopvang combineren.

Of moeders die een opleiding willen volgen, worden alleen als cursist benaderd en moeten zelfstandig oplossingen zien te vinden voor de opvang van hun jongste of schoolgaande kinderen. Vaak is er ook gewoon geen plaats beschikbaar in de kinderopvang. En de aangepaste voorrangregels van 2024 dreigen de ongelijke toegang nog te versterken.

Een tweede systemische oorzaak: door heel wat **drempels** zetten moeders de weg naar basisvoorzieningen moeilijker. Een voorbeeld is de sterke digitalisering van onze maatschappij, waardoor het voor een groep in de samenleving niet makkelijk is om hun weg te vinden in systemen en aanbod. Daarnaast speelt de taal een rol, waarbij het voor personen die minder vaardig zijn in het Nederlands niet altijd evident is om informatie te begrijpen en te verwerken. Dat maakt dat moeders niet altijd geïnformeerd zijn over de mogelijkheden die er zijn, bijvoorbeeld over de verschillende soorten opvang en de kostprijs. En ook de onzekerheid van moeders of zij wel mogen deelnemen aan het aanbod van bepaalde voorzieningen. Die onwetendheid zorgt ervoor dat sommige moeders geen gebruik durven te maken van het bestaande aanbod.

Naast meer zichtbare drempels zijn er ook de meer **onzichtbare drempels** zoals het gebrek aan vertrouwen van moeders in bepaalde voorzieningen (in veel culturen is men niet vertrouwd met kinderopvang voor baby's en peuters), bijvoorbeeld door negatieve ervaringen in het verleden of doordat ze een bepaald aanbod niet kennen.

Mogelijke gevolgen

Mogelijke gevolgen van die problemen: voor de moeders is er weinig of geen perspectief op verbetering of vooruitgang. Ze leven lange tijd geïsoleerd met hun jonge kinderen en hebben weinig sociale steun bij de opvoeding van hun kind. Voor de kinderen zelf betekent het misschien dat ze minder kansen krijgen om rijke ervaringen op te doen die hun ontwikkeling stimuleren en leefwereld vergroten. Het kan ervoor zorgen dat de start op school minder makkelijk verloopt.

Voor de samenleving betekent het dat een groep moeders met jonge kinderen **weinig tot niet participeert** op verschillende vlakken: vrijwilligerswerk, opleiding, Nederlandse les, werk, betrokkenheid op school, kinderopvang, vrije tijd ...

Situatieverbetering

Deze praktijk wil die moeders met jonge kinderen een **kortdurend, geïntegreerd traject op maat** bieden dat hen in staat stelt **stappen te zetten naar het 'reguliere aanbod' in de brede zin**. Dat vergroot zowel de kansen voor moeders als kinderen om breed te participeren aan de samenleving en rechten te realiseren.

Geïntegreerd samenwerken start met samenwerken met partners **over verschillende levensdomeinen heen**. Zo kun je een antwoord bieden op de noden en behoeften van kinderen en gezinnen. De ondersteuning van de levensloop van kinderen en gezinnen staat centraal. Die noden en behoeften zijn geen vaststaand gegeven en veranderen vaak naargelang de levensfase. Daarnaast zijn die noden verschillend: zowel materiële als immateriële ondersteuning, gezondheid, sociale verbondenheid met anderen, persoonlijk welbevinden, opvoedingsondersteuning, maatschappelijke participatie ... Organisaties **verweven hun expertise** en dienstverlening om gezinnen en kinderen op een meer integrale, holistische manier te ondersteunen zodat dienst- en hulpverlening meer als een samenhangend geheel ervaren wordt.

Geïntegreerd samenwerken gaat ook over de kans om een complexe uitdaging of vraagstuk op verschillende niveaus te definiëren en vanuit **gedeelde verantwoordelijkheid** oplossingen uit te werken op verschillende niveaus om de gewenste impact te bereiken.

In deel 3.1 (theoretisch kader) gaan we daar dieper op in.

Het AMIF-draaiboek beschrijft dat ‘geïntegreerd werken’ als een ‘**ethische keuze**’:

Het mag duidelijk zijn dat dit aanbod zowel kwetsbare moeders als kinderen bereikt. Dat betekent 2 vliegen in 1 klap. Bovendien genereert het effectief samenwerken op verschillende niveaus diverse voordelen voor de betrokken partnerorganisaties. Een meerwaarde waar ook andere doelgroepen van meegenieten. Al waarden we vooral graag wat er in het hier en nu tussen mensen gebeurt – tussen kinderen, moeders, buurtbewoners, vrijwilligers en professionals – de impact ervan op de toekomst van niet het minst de kinderen, van de vrouwen, kortom van deze gezinnen, is vermoedelijk bijzonder groot. Onderzoek op langere termijn is hier uiteraard voor nodig. Wat we nu al kunnen zien, is een enorme drijfveer bij de vrouwen om verdere stappen te zetten in de samenleving, een toegenomen spreekdurf in het Nederlands en een groeiend vertrouwen in basisvoorzieningen, zowel bij moeder als kind.

2.2 Voor wie: doelgroep

Kenmerken van de doelgroep

Moeders

De doelgroep van deze praktijk zijn moeders van jonge kinderen die zich in een **maatschappelijk kwetsbare positie** bevinden.

Concreet gaat het over deze kenmerken:

1. Ze zijn **moeder** van 1 (of meerdere) kind(eren) tussen 0 en 3 jaar en/of **zwanger**.
2. Ze ondervinden praktische en/of psychologische **drempels** om deel te nemen aan het reguliere aanbod op diverse levensdomeinen zoals kinderopvang, inburgering, NT2, opleiding, tewerkstelling, vrijetijdsaanbod (bibliotheek, sport, cultuur ...) en/of gezondheidszorg.
3. Ze hebben een beperkter **netwerk** waar ze een beroep op kunnen doen.

Vaak gaat het over moeders die **laaggeletterd** zijn: ze kunnen niet of moeilijk lezen, schrijven, rekenen en met de computer werken. Daardoor hebben ze moeite om zelfstandig te functioneren en te participeren aan de samenleving.¹ Maar dat is zeker geen uitsluitingscriterium. Ook moeders met een ‘CVO-profiel’ komen in aanmerking voor deze praktijk. Moeders met een CVO-profiel hebben een diploma secundair onderwijs en/of zijn zelfredzamer.

Op maat werken van elke moeder typeert het aanbod. Deze illustratie vanuit **Taalbubbels Plus** (TBB+) geeft dit mooi weer:

¹ Zie <https://www.liqo.be/>

“Het kan zijn dat een hoogopgeleide moeder op dit moment vanwege haar gehele context veel behoefte heeft aan een laagdrempelig TBB+-programma vooraleer ze verdere stappen kan zetten. In dat geval weet die moeder dat zij persoonlijk op het vlak van de lessen Nederlands binnen TBB+ niet uitgedaagd zal worden en gaat ze hiermee akkoord. TBB+ is ook empowerend voor hoogopgeleide vrouwen die een moeilijke periode doormaken. We hebben gemerkt hoe die hoogopgeleide vrouwen op hun beurt een emancipatorisch effect hebben op de andere moeders in de groep. Ook is de groep meteen diverser, waardoor er een boeiendere uitwisseling kan plaatsvinden.”

De groep moeders heeft een diverse **etnische/culturele, talige en/of religieuze achtergrond**. Afhankelijk van regionale kenmerken, zal de aanwezigheid van de potentiële doelgroep verschillen qua etnisch-culturele en talige achtergrond. In sommige regio's is er bijvoorbeeld een grote diversiteit van herkomst bij moeders met een migratieachtergrond. In andere regio's zijn er grotere groepen van bepaalde herkomst, bijvoorbeeld in een aantal Limburgse gemeenten. Dat maakt dat ook de talige diversiteit heel verschillend kan zijn.

De groep moeders wordt geconfronteerd met heel wat **drempels**, waardoor **deelnemen aan het reguliere aanbod vaak moeilijk** loopt. Die drempels zijn divers van aard. Enerzijds zijn er **praktische drempels**, zoals de bereikbaarheid van een leslocatie of een bepaald aanbod. Daarbij kan zowel de moeilijke bereikbaarheid met openbaar vervoer een drempel zijn, maar evengoed het gebrek aan bepaalde vaardigheden of vertrouwen bij moeders om zich met het openbaar vervoer of met een fiets te kunnen verplaatsen. Andere mogelijke praktische drempels zijn: geen plaats vinden in de kinderopvang, openingsuren/lestijden overlappen met momenten waarop moeders oudere kinderen van school moeten halen ...

Anderzijds zijn er **psychologische drempels** zoals het gebrek aan vertrouwen in basisvoorzieningen, waardoor ze het moeilijk vinden om hun kind toe te vertrouwen aan de kinderopvang.

Het draaiboek van VBJK van 2016 omschrijft dat als volgt:

Zelfs al belet de aanwezigheid van hun kind hen om zich ten volle te kunnen concentreren op de les, voor veel moeders is het geen optie om hun jonge kinderen uit handen te geven. Dat geldt evenzeer voor bepaalde vrouwen met een CVO-profiel. Het heeft weinig of niets met leercapaciteiten of goesting om te leren te maken.

Omdat de doelgroep vaak over een beperkter informeel netwerk beschikt, is de **sociale cohesie versterken** een essentiële doelstelling. Het **ouder-zijn verbindt hen** en zorgt voor een grote betrokkenheid. Hen aanspreken op hun ouderrol werkt als hefboom voor hun ouder-zijn en voor de connectie met elkaar en de bredere omgeving.

Enkele citaten van **moeders van Mama Leert Willebroek** illustreren dat:

- “Ik vond Mama Leert een kans voor kennis en sociaal contact. Mijn kind is blij, want hij speelt met andere kinderen, dat maakt mij ook blij.” A.B.

- “Bij Mama Leert zijn wij met veel mama's van andere origines en dat heb ik graag. Ik vind de les en activiteiten met veel mensen tof en dat maakt me gelukkig.” K.K.

- *“Mama Leert is voor mij echt belangrijk. Ik leer van Mama Leert sociaal contact. Ik vond een locatie om Nederlands te praten, dat is erg belangrijk.” Z.*

En deze getuigenis van een **begeleider van Mama Leert Mechelen** sluit daarbij aan:

“Mooi om te zien welke vriendschappen ontstaan tussen de mama’s, ook al hebben ze bij aanvang geen gemeenschappelijke taal. Het feit dat ze een kindje hebben van ongeveer dezelfde leeftijd, vaak nieuw zijn in Mechelen en geen Nederlands kennen, werkt zeer verbindend.”

Gezien de diversiteit en sociaal-economische positie van de doelgroep is het cruciaal om **op maat van de moeders** te werken. Dat impliceert dat er geen vast programma is, maar je telkens opnieuw op pad moet gaan, op maat van individuele moeders én van de groepssamenstelling. De moeders zelf worden nauw betrokken om concrete inhoud te bepalen, bijvoorbeeld op basis van thema’s en vragen die leven bij hen. Moeders én kinderen bepalen het tempo van de bijeenkomsten en de gebrachte inhoud, ook op het vlak van taalaanbod Nederlands bijvoorbeeld.

Kinderen

Naast de moeders, zijn ook de kinderen een uitermate belangrijke doelgroep.

Kinderen die opgroeien in een maatschappelijk kwetsbare situatie, krijgen vaak heel wat **minder rijke en gevarieerde ontplooiingskansen**. Daarnaast is hun **leefwereld vaak beperkter**, omdat zij bijvoorbeeld minder deelnemen aan kinderopvang of ander aanbod in hun buurt. Of omdat hun ouders weinig sociale contacten hebben.

En kinderen die thuis geen Nederlands spreken en niet deelnemen aan kinderopvang of ander aanbod, starten in de kleuterklas met weinig of geen kennis van het Nederlands. Bij de start op school kan dat beangstigend zijn, omdat ze de nieuwe taal niet begrijpen en zich minder goed kunnen uitdrukken. Met een goede basis in de thuistaal leren jonge kinderen snel een nieuwe taal. Daarvoor is het belangrijk dat kinderen die stevige basis hebben. Ook voor kinderen die Nederlands spreken met hun ouders, is een rijk taalaanbod de eerste levensjaren cruciaal. Zowel ouders als professionals (zoals kinderbegeleiders in de kinderopvang) spelen een cruciale rol in **taalstimulering**.

Onderzoek toont het belang van de eerste jaren aan. Ze hebben effect op het hele latere leven, onder andere op de schoolloopbaan en kansen op de arbeidsmarkt.

Daarom moet **kinderarmoede bestrijden** een prioriteit zijn voor overheden.

Het [Report Card 18: Child Poverty in the Midst of Wealth](#), het laatste in de reeks die het welzijn van kinderen in OESO- en EU-landen onderzoekt, roept regeringen en belanghebbenden dan ook op om dringend actie te ondernemen om kinderarmoede te verminderen. Het rapport schuift daarbij volgende **speerpunten** naar voren:

- de **sociale bescherming** voor kinderen uitbreiden, inclusief gezins- en kinderbijslagen als aanvulling op het gezinsinkomen
- ervoor zorgen dat ieder kind toegang heeft tot **hoogwaardige basisdiensten**, zoals **opvang voor jonge kinderen** en **gratis onderwijs**, die essentieel zijn voor hun welzijn
- **werkgelegenheid** creëren met **adequate lonen** en een **gezinsvriendelijk beleid**, zoals betaald ouderschapsverlof, om ouders en verzorgers te helpen een evenwicht te vinden tussen werk en gezinsverantwoordelijkheden

- zorgen voor **maatregelen die zijn aangepast aan de specifieke behoeften van minderheidsgroepen en eenoudergezinnen**, om de toegang tot sociale bescherming, essentiële diensten en fatsoenlijk werk te vergemakkelijken en de **ongelijkheid te verminderen**.

Ook dit rapport schuift het belang van hoogwaardige basisvoorzieningen voor jonge kinderen (bijvoorbeeld kinderopvang) naar voren, net zoals de ondersteuning van de ouders, aangezien dat uiteraard een grote impact heeft op de kansen van de kinderen.

En de vaders?

In deze praktijken bestaan de groepen uit **moeders**. We kiezen ervoor om groepen samen te stellen van hetzelfde geslacht om verschillende redenen. De onderwerpen zijn soms zeer eigen aan het moederschap zoals borstvoeding of andere thema's. De ervaringen die moeders hebben zijn soms heel anders dan die van vaders. Dat zorgt ervoor dat deelnemers vrij kunnen praten over gevoeliger thema's. Daarnaast komen veel van de deelnemers uit culturen waar vrouwen en mannen minder samenkomen. Als we vaders zouden toelaten, zouden er vrouwen zijn die van hun partner niet meer mogen deelnemen.

Bij **Mama Leert in Willebroek** komen soms vragen van toeleiders of er **eenzelfde aanbod is voor vaders**. Dat komt niet in die mate voor dat we ieder semester een groep kunnen vormen met vaders. We merken dat in de gezinnen waarmee we werken het eerder de moeders zijn die thuisblijven bij de kinderen, terwijl de vader wel de kans heeft om Nederlandse lessen of een opleiding te volgen.

We **betrekken vaders** (en de rest van het gezin) **wel op andere manieren**, bijvoorbeeld door ook activiteiten te organiseren waar de rest van het gezin aan kan deelnemen. We merken ook dat Mama Leert **onrechtstreeks een effect** heeft op de vaders. Vaders geven aan blij te zijn dat de moeder Nederlands kan leren. Dat neemt druk en verantwoordelijkheid weg van hun schouders. Moeders leren vaardigheden en zetten die ook thuis in, waardoor verantwoordelijkheden in het gezin meer gedeeld worden.

Enkele citaten van **moeders** bij **Taalbubbels Plus** illustreren dat:

“Er zijn zaken thuis waar mijn man altijd verantwoordelijk voor was, die ik nu op mij neem. Ik heb nu meer kennis van zaken, meer zelfvertrouwen. Daarom kan ik het nu zelf doen en hoef ik minder op hem te rekenen.”

“Ik neem nu meer taken op mezelf thuis. Zaken die mijn man vroeger altijd deed, kan ik nu ook. Mijn man schrikt er nog steeds soms van. ‘Heb jij die papieren al in orde gemaakt? Heb jij die rekening zelf al betaald? Heb jij onze zoon helemaal zelf, met de tram naar de orthodontist gebracht?’”

En dit citaat van **een partner/papa** bij **Mama Leert Mechelen** toont mooi het onrechtstreekse effect op vaders:

“Ik ben blij dat mijn vrouw Mama Leert heeft leren kennen en heeft gevolgd. Zij kan nu zelf een afspraak maken bij de dokter en boodschappen gaan doen, zonder dat ze mijn hulp altijd nodig heeft.” – partner en papa

Ook bij **Klimop Ieper** omschrijven ze de effecten op vaders en hun betrokkenheid als volgt:

“Na het beëindigen van de moedergroep merken we een onverwacht effect op bij de vaders. Ze gaan op creatieve manieren op zoek om vervolgtrajecten mogelijk te maken. Sommige moeders zijn gestart met avondles of in het reguliere onderwijs doordat de vaders de zorg voor het kind opnemen. Algemeen merken we meer betrokkenheid van het volledige gezin in de opvoeding van de kinderen.”

Bij **Taalbubbels Plus** bijvoorbeeld proberen ze **vaders zoveel mogelijk te betrekken**:

- Ze vragen dat vaders mee aanwezig zijn tijdens de intake, zodat ze ook op de hoogte zijn van wat Taalbubbels Plus inhoudt.
- Daarnaast zijn vaders welkom op de gezinsuitstappen die ze organiseren.
- 2 keer per jaar doen ze individuele ZiKo-Vo-gesprekken (*ZiKo-Vo is een kindvolgsysteem dat ook in de kinderopvang wordt gebruikt*) over elk kindje. Ze nodigen altijd de vaders uit en als ze niet fysiek aanwezig kunnen zijn (door werk ...), proberen ze te videobellen met hen.
- De foto's die gemaakt worden tijdens de informele kinderopvang sturen ze altijd door naar de moeders, zodat ze die thuis kunnen laten zien.
- Bij de inschrijving in de reguliere kinderopvang, vragen ze ook dat vaders meekomen.
- Ze staan altijd open voor gesprekken met vaders.

Deze praktijk is in principe ook uitvoerbaar voor vaders. Doordat we altijd op maat werken van de deelnemers is het makkelijk toe te passen op een vadergroep.

2.3 Wat wil je bereiken: doelen

Het hoofddoel van deze praktijk is de sociale en maatschappelijke participatie van de gezinnen én hun kinderen verhogen.

Doelstellingen ten aanzien van de moeders

- Moeders **versterken en hun zelfredzaamheid vergroten**. Onder zelfredzaamheid verstaan we: draagkracht, zelfstandigheid/eigen keuzes kunnen maken, zelfvertrouwen en nieuwe kansen zien voor zichzelf. Moeders in staat stellen om geïnformeerde beslissingen te nemen, om keuzes te maken voor zichzelf en hun gezin.
- Moeders laten kennismaken met het lokale aanbod van basisvoorzieningen zoals de bibliotheek, het Huis van het Kind, het Sociaal Huis ...
- Moeders **ondersteunen in de zorg en opvoeding** van hun kind(eren). Onder meer rond regulatiethema's (slapen, voeding en zindelijkheid), invulling ouderschap en ouderrol ...
- Moeders laten ervaren wat het is om de **zorg voor hun kind uit te besteden** en zo het **vertrouwen laten groeien** in andere personen (andere moeders, groepsbegeleiders, kinderbegeleiders ...) die zorg voor hun kind opnemen.
- **De sociale cohesie** versterken: het formele (kinderopvang, kleuterschool, bibliotheek ...) en informele (sociale steun, contact met andere ouders ...) netwerk van de moeders uitbreiden.

- **Warme transitie**s realiseren tussen thuis, kinderopvang, school en buurt. We creëren **pedagogische en professionele continuïteit** tussen de verschillende actoren die met gezinnen met jonge kinderen werken.
- De **talige competenties** van moeders versterken, als hefboom voor sterkere participatie. Daarbij vertrekken we van de moeder in authentieke contexten. Er is altijd een evenwicht tussen Nederlands en de thuista(a)l(en) van gezinnen.
- De competenties van moeders versterken zodat ze maximaal kunnen participeren aan de samenleving.
- De moeders laten **deelnemen** aan opleiding, trajectbegeleiding, inburgering, regulier aanbod op verschillende levensdomeinen.

Mama's van Taalbubbels Plus verwoorden het als volgt:

“De laatste tijd huilt mijn dochter een beetje. Het ligt niet aan de kinderopvang, maar aan mij. Ik laat mijn dochter niet graag los. Als de kinderopvang niet bij het traject hoorde, had ik Taalbubbels Plus niet gedaan. Ik zie wel dat mijn dochter heel veel leert in de kinderopvang en het goed heeft. Ik vind het zelf gewoon moeilijk om haar los te laten.”

“We zijn elkaar gewoon, we helpen elkaar, we zijn precies zussen. We hebben veel genegenheid en geborgenheid gevonden en jullie doen zo hard jullie best om ons te helpen. Ik heb het gevoel dat we beschermd zijn door jullie, bijvoorbeeld als ik een brief kreeg, kon ik bij jullie terecht voor hulp, bij iemand die me de weg kon wijzen.”

Sofie Fret van Mama Leert Willebroek omschrijft wat ze concreet ziet evolueren bij de moeders tijdens het traject:

“We zien dat moeders tijdens en na het traject meer deelnemen aan activiteiten in de gemeente en meer gebruikmaken van de voorzieningen in de gemeente. Moeders die afspreken om samen naar de speeltuin te gaan, die naar ouderbabbels komen ... Moeders hebben een beter idee van de kansen en opportuniteiten die er zijn en stellen vragen over opleiding en tewerkstelling, mama's durven te dromen van een betere toekomst. Mama's zijn gedurende het traject zelfverzekerder, delen hun ervaringen met andere deelnemers en geven raad en kunnen op die manier ook een bijdrage leveren aan anderen. Doordat hun kennis vergroot, hebben zij een beter zelfbeeld en voelen zij zich een betere moeder. Dat versterkt hun zelfvertrouwen. Door deel te nemen aan activiteiten buitenshuis, het sociale contact met anderen, meer kennis (taalvaardigheid, opvoedkundig, praktisch) gaan mama's zich algemeen beter voelen, hebben ze meer veerkracht en zelfvertrouwen en voelen ze zich minder alleen. Door ook de zorg voor hun kinderen enkele uren per week uit handen te geven, hebben mama's die bij de start van het traject vaak moe en opgebrand zijn meer energie, en staan ze positiever in hun rol als moeder.”

De mama's zelf vertellen het volgende over de meerwaarde van Mama Leert voor henzelf:

- *“Ik spreek met andere moeders.”*
- *“Ik oefen Nederlands.”*
- *“We zijn met veel mama's van andere origines en dat is tof.”*
- *“Ik krijg antwoorden op mijn vragen.”*
- *“Ik heb opvang voor mijn baby en ik ben gerust.”*
- *“Ik ga graag op uitstap.”*
- *“Ik dans graag en ik kook graag met andere mama's en de juf.”*

Op de vraag ‘waarom kom je naar Mama Leert?’, antwoorden deze **mama's van Mama Leert Mechelen** als volgt:

A: *“Ik praat met mama’s. Ivan is in de opvang. Ik ben blij. Elke dag thuis, ik heb stress. Ik kom naar Mama leert en ik heb geen stress.”*

D: *“Ik wil Nederlands studeren. Ik wil dat mijn zoon socialiseert. Ik hou van de andere mama’s en de leerkrachten. Ik vind het multiculturele fijn.”*

K: *“Om te studeren en ik kan hier kalm blijven omdat mijn dochter bij mij is.”*

S: *“Ik kom om te studeren en om de taal te leren en omdat mijn dochter hier ook kan leren en kan leren communiceren.”*

H: *“Ik kom Nederlands leren.”*

De **begeleiders van Mama Leert Mechelen** omschrijven het zo:

“Op het einde van het schooljaar blikken we samen met de mama’s en kinderbegeleiders terug op het afgelopen schooljaar. Elk jaar zijn we aangenaam verrast over de groei van kinderen en ouders op verschillende domeinen, zeker niet alleen op het vlak van Nederlands. Ook de mama’s kunnen mooi aangeven wat ze geleerd hebben en wat hun kind leerde.”

“Het is mooi om te zien dat we via Mama Leert wantrouwen ten aanzien van diensten en vooral kinderopvang wegnemen bij de mama’s.”

“Ik zie veel mama’s die zoekende zijn in onze maatschappij en tussen 2 culturen zitten. De verwachtingen van onze maatschappij en verwachtingen van hun eigen netwerk in het land van herkomst zijn vaak zeer verschillend, zeker op het gebied van kinderopvang. Mama Leert kan een mooie eerste stap zijn in kennismaken met een ander wereldbeeld, een andere cultuur ... zoals kinderopvang.”

Doelstellingen ten aanzien van de kinderen

Kinderen moeten zich thuis kunnen voelen in hun omgeving en er mee vorm aan kunnen geven. Een **rijke en positieve omgeving** biedt uiteenlopende ervaringen en draagt bij tot een betere ontwikkeling voor alle kinderen vanaf de start. Daarom hebben we deze doelstellingen:

- **het welbevinden en de betrokkenheid** van kinderen verhogen
- **ontwikkelingskansen** van kinderen vergroten op diverse ervaringsgebieden:
 - de wereld verkennen: kinderen zien mama’s bijvoorbeeld genieten van sociaal contact, ze leren samen nieuwe plekken kennen (kinderen kijken hier bewonderend naar, leren hiervan).
 - communicatie en expressie: onder andere de taalvaardigheden van kinderen worden sterker.
 - ik en de ander: ze ontwikkelen sociale vaardigheden, leren omgaan met andere kinderen ...
 - lichaam en beweging.
 - leren loskomen van de ouder.
- warme transities realiseren voor kinderen tussen thuis, kinderopvang, school en buurt. We creëren **pedagogische en professionele continuïteit** tussen de verschillende actoren die met gezinnen met jonge kinderen werken.

Sofie Fret (**professional Mama Leert Willebroek**) beschrijft welke evoluties zij en de mama's zien bij de kinderen:

“Bij de kinderen zien wij en de mama's tijdens het traject een grote evolutie. Kinderen die bij de start erg aan hun mama hangen en niet tot spelen komen, hebben aan het einde van het traject meer zelfvertrouwen, komen tot spelen en ontdekken (zowel wanneer mama nabij is als wanneer zij niet nabij is). Ze gaan in interactie met andere kinderen (als ze er de leeftijd voor hebben) door samen te spelen, samen conflicten te hebben en die uit te klaren, en hebben een grotere Nederlandse woordenschat. Kinderen genieten ook duidelijk van het plezier dat mama heeft in haar sociale contacten met anderen. Waar kinderen bij de start vaak lastig worden wanneer mama aandacht heeft voor anderen, aanvaarden zij dat veel beter aan het einde van het traject.

Kinderen leren zorg aanvaarden van anderen en afscheid nemen van mama. Ook wanneer het afscheid moeilijk blijft, kunnen kinderen zich na het afscheidsmoment veel sneller emotioneel reguleren en de zorg van de begeleiding aanvaarden.

Doordat mama kennismakt met de mogelijkheden in de gemeente komen deze kinderen ook buiten de lesuren meer in contact met nieuwe ervaringen die hun ontwikkeling stimuleren.”

Dit voorbeeld van **Klimop leper** illustreert mooi de evolutie die heel wat kinderen doormaken:

Een mooi voorbeeld is het gezin van moeder S. en baby Y. (4 maanden). De moeder is van Eritrese afkomst, is heel verlegen en spreekt amper Nederlands. Ze kent hier niemand. S. probeert net als de andere moeders Y. wel op de babymat te leggen, maar zodra Y. de kindbegeleider of een ander kindje ziet, begint hij te wenen. Hij laat het niet toe om getroost te worden, wil niet spelen of eten. S. blijft 3 maal per week naar de moedergroep komen en we proberen via kleine succeservaringen vertrouwen te krijgen bij moeder en kind. Op het einde van de moedergroep zien we dat S. vragen durft stellen over verdere lessen bij Ligo en een wens heeft voor kinderopvang. De groentepap gaat intussen heel vlot en Y. speelt heel flink op de mat en weent alleen als hij honger heeft. Na de moedergroep blijft S. regelmatig komen naar de KOALA-werking. We zien daar intussen een blijde, kruipende peuter die op verkenning gaat in de speelruimte. S. maakt ook veel contact met andere moeders en heeft intussen ook een Eritrese moeder leren kennen met wie ze buiten KOALA regelmatig afspreekt.

De **mama's** zelf (Mama Leert Willebroek) omschrijven de meerwaarde voor hun kinderen als volgt:

- *“Mijn kind speelt met andere kinderen.”*
- *“Mijn kind leert Nederlands.”*
- *“Mijn kind eet gezond.”*
- *“Ik leer veel over mijn kind (opvoedingsgerelateerde zaken).”*

En deze quote van een mama van Klimop leper sluit daarbij aan:

“Bedankt, S. (kinderbegeleider), voor het eten dat je de kinderen geeft. Het is lekker en gezond. Mijn dochter heeft moeite met het proeven, maar jouw eten is heel goed voor haar en gezond. Heel erg bedankt.”

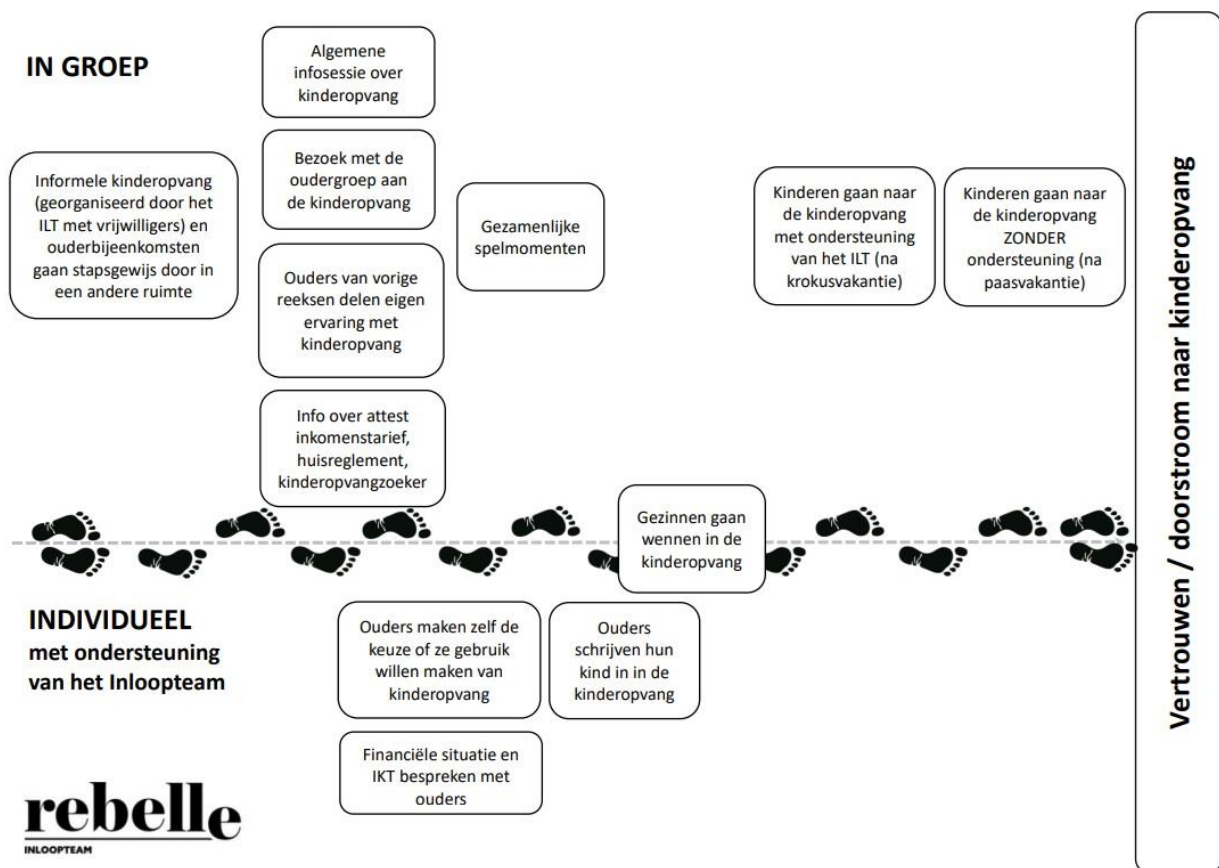
En dit voorbeeld van **Klimop Ieper** toont mooi hoe er wordt ingezet op een warme transitie naar school:

R. is een Oekraïense mama die met haar 2 kinderen M. (2 jaar) en A (1 jaar) naar de moedergroep komt. De mama is laaggeletterd, communiceren gaat in het begin alleen maar via de telefoon. A. is een baby die heel vlug went, en veel slaapt. M. is een peuter die heel weinig grenzen kent. Mama heeft het lastig om grenzen te stellen aan M. Ze heeft het in het begin ook moeilijk om ons te vertrouwen. M. durft te slaan en mama is bang voor de reacties in de moedergroep. Ze heeft duidelijk heel veel stress. R. geeft in het begin van de moedergroep aan dat ze M. naar school wil laten gaan als hij 4 jaar is. Ze is bezorgd over de schoolopstart omdat het in hun cultuur de gewoonte is dat het kind tot 4 jaar bij de mama blijft. Kinderopvang ziet ze zeker niet zitten. Na wat woelige weken voelen we toch verandering bij de moeder en M. R. laat ons toe om haar te ondersteunen om grenzen te stellen en M. laat dat ook meer toe. De uitbarstingen bij M. zijn veel kleiner en zijn op het einde van de moedergroep zeldzaam. R. vertelt dat M. veel rustiger is en dat ze zich geen zorgen meer maakt over zijn gedrag. Ze wil hem laten starten op school wanneer hij 2,5 jaar is.

Doelstellingen ten aanzien van partners en beleid

- Vandaag zijn er voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen nog altijd heel wat drempels, om deel te nemen aan het reguliere aanbod rond opleiding, tewerkstelling en inburgering. Het geïntegreerde aanbod wil de **toegang van die gezinnen tot dat aanbod faciliteren** en zo bijdragen tot de doelstelling om de **participatie aan de samenleving te verhogen**, en op langere termijn de werkzaamheidsgraad bij die doelgroep te verhogen.
- Geïntegreerd samenwerken biedt ook een meerwaarde aan professionals en het beleid: door krachten te bundelen en expertise te delen over beleidsdomeinen heen, zijn ze **beter in staat om complexe uitdagingen aan te gaan** en kunnen ze sterker een signaalfunctie vervullen. Het zorgt ook voor een **efficiëntere inzet van middelen** en **meer innovatie** en biedt dus ook een voordeel voor het beleid en voor organisaties.
- Door bijvoorbeeld op bezoek te gaan bij verschillende voorzieningen (ziekenhuis, school ...) maken we hen bewust van de drempels voor de doelgroep.
- Op **beleidsniveau**: structurele drempels signaleren in voorzieningen/beleid, zowel op lokaal als bovenlokaal niveau (de *signaalfunctie*). Als men aanloopt tegen drempels en uitsluitings- of 'selectie'-mechanismen bij het aanbod van partners, dan signaleren we dat en zetten we partners ertoe aan om de nodige acties te ontwikkelen om ze weg te werken. Bijvoorbeeld: met Ligo bepaalde drempels in gesprek brengen.

Bij **Taalbubbels Plus** ontwikkelden ze 'Stapstenen in het traject naar kinderopvang'. Dat illustreert heel mooi hoe ze op de verschillende doelstellingen inzetten, met de focus op gezinnen voorbereiden en ondersteunen in de stap naar kinderopvang.

2.4 Uitgangspunten van je praktijk

De aanpak in deze praktijk vertrekt van de volgende kernprincipes:

DIVERSITEIT ALS KRACHT

Het geïntegreerde aanbod maakt gebruik van de **intrinsieke kracht van diversiteit** (leren met, van en door elkaar). Openheid, zorg en de oprechte wil om de andere te respecteren zoals die is, vormen het fundament van een basishouding van verbondenheid binnen het samenwerkingsverband. Tegelijk is het een uitdaging om daarbij ook een evenwicht te bewaren zodat iedereen zich welkom voelt en niemand zich direct of indirect uitgesloten voelt.

Een **mama van Mama Leert Willebroek** omschrijft het zelf heel mooi:

“Bij mama leert zijn wij met veel mama’s van andere origines en dat heb ik graag. Ik vind de les en de activiteiten met veel mensen tof en dat maakt me gelukkig.” K.K.

En deze quote van een **mama van Klimop Ieper** sluit daarbij aan:

“Hallo, bedankt voor het respecteren van de islamitische feestdag, Eid-al-Fitr, voor het toestaan dat we vieren binnen uw organisatie, en voor uw deelname aan het vieren met ons met liefde en steun. Dit is een bewijs van tolerantie van religies, respect voor alle goddelijke religies, en handelen op basis van menselijkheid. Hartelijk dank.”

EEN GEÏNTEGREERDE WERKING

Door de **sterke verwevenheid en complexiteit van noden en problemen**, biedt een brede benadering van de noden op alle levensdomeinen en een sterk geïntegreerde vorm van ondersteuning meer kans op succes. Kruispuntdenken en een holistische benadering staan voorop: de gezinnen zien we in hun totale leefwereld: én als mama, én van een andere origine, én met een lage opleiding ... Samen kunnen organisaties meer verandering bereiken voor de doelgroep dan elke organisatie op zich. En samen betekent meer dan elkaar kennen en op de hoogte zijn van elkaars werking. Het betekent werken vanuit een gedeeld eigenaarschap om samen een zo passend mogelijk antwoord te geven aan de verscheidenheid van behoeften en noden van gezinnen.

De praktijk van Taalbubbels Plus illustreert dat: ze werken met een geïntegreerd doelenkader over beleidsdomeinen heen dat is afgestemd tussen de verschillende partners.

En deze citaten van een begeleider van Mama Leert Mechelen illustreren het:

“In Mechelen is de groep Mama Leert ingebed in 38 VOLT, een occasionele en flexibele kinderopvang. Dat is een enorme meerwaarde voor Mama Leert, we zitten in ‘een kinderopvang’. Zo leren de mama’s kinderopvang van dichtbij kennen, en ook de kinderen maken kennis met een ‘echte’ kinderopvang. We zien de kinderen letterlijk en figuurlijk groeien.”

“De inbedding van Mama Leert in een groter geheel als een Huis van het Kind is een enorme meerwaarde. We kunnen gezinnen ondersteunen door bruggen te leggen naar andere dienstverlening, die ze vaak nog niet kennen.”

GROEPSBENADERING

We werken met groepen, maar altijd mét oog voor het traject van de individuele ouder en het kind.

Er wordt bijvoorbeeld geoefend in het leren loslaten en afscheid nemen tussen moeder en kind. Daarbij is er aandacht voor de individuele noden van elke moeder en elk kind.

Een voorbeeld vanuit Taalbubbels Plus maakt duidelijk hoe dat in de praktijk in zijn werk gaat:

Tijdens het TBB+-traject zijn er minstens 2 individuele gesprekken met elke moeder. Formeel is de leerkracht MO of de trajectbegeleider van Atlas (het stedelijke agentschap integratie en inburgering Antwerpen) het eerste aanspreekpunt voor individuele trajectbegeleiding. Die individuele trajectbegeleiding is een opvolging van het formele inburgeringstraject. Ervaring leert dat moeders ook ondersteuning vragen bij persoonlijke en socio-economische problemen. Naargelang het thema, spreken moeders verschillende begeleiders aan en krijgen ze meteen de juiste informatie of doorverwijzing.

Een begeleider van Mama Leert Mechelen over het ‘loslaten’:

“Heel wat mama’s hebben het moeilijk met het ‘loslaten’ van hun kind. Vaak hebben de mama’s een rugzak die daar invloed op heeft. We geven de mama’s ook de ruimte om in hun tempo ‘los te laten’. Zo is er een mama die zich heel veel zorgen maakt over haar kindje. Het kindje is geboren tijdens de oorlog in barre omstandigheden. Mama en papa zijn heel bang geweest en zijn gevlucht met een baby van enkele dagen. Bij zulke gezinnen is het belangrijk om er aandacht voor te hebben en ze tijd te geven, bijvoorbeeld met voldoende wemomenten in de opvang samen met de mama.”

De praktijk kiest bewust voor een **vaste groep ouders en kinderen**. Dat zorgt voor een veilige omgeving en geeft ouders, kinderen en professionals de kans om een vertrouwensband op te bouwen. Het versterkt de informele contacten en draagt bij tot het uitbreiden van het informele netwerk van gezinnen.

Mama's van Taalbubbels Plus omschrijven het als volgt:

“In het begin hadden we angst in een vreemd land. Ik kende hier niemand. Ik begreep niets ... Die angst is weg. Ook al verdwaal ik, zal ik niet meer bang zijn. Ik weet nu wat ik moet zeggen.”

“Ik durfde niet, ik was angstig. De momenten waarop ik er niet was, keek ik ernaar uit om te komen. Ik heb hier vrienden gemaakt.”

Sofie Fret (Mama Leert Willebroek):

“Moeders maken kennis met elkaar en met de voorzieningen in de gemeente. Veel van onze deelnemers hebben een heel beperkt netwerk. Zij komen in contact met andere mama's met jonge kinderen, kunnen ervaringen delen en van elkaar leren.”

Een begeleider van Mama Leert Mechelen:

“Voor mij is Mama Leert een veilige plaats: waar mama's en kinderen centraal staan en zichzelf kunnen zijn, waar mama's vragen stellen over opvoeding, gezin, leren en werken in de brede zin, waar mama's en kinderen leren in groep, waar mama's ruimte krijgen om na te denken, elkaar te ontmoeten, waar diversiteit en meertaligheid een troef zijn om samen Nederlands te leren, waar hooggeschoolde anderstalige en laaggeschoolde anderstalige mama's leren van elkaar en met elkaar, waar begeleiders over de diensten heen warm samenwerken voor de gezinnen.”

Verder hanteert de praktijk de **werkingsprincipes van het decreet 'Vroeg en nabij'**.

<https://vroegennabij.be/documenten/goedgekeurd-decreet-memorie-van-toelichting-en-nota-aan-de-vlaamse-regering>.

Ontwerp van decreet over de organisatie van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid, 17 november 2023. (Opgroeien, 2023)

Ondersteuning krijgt vorm vanuit **7 krachtlijnen**. We willen bouwen op de opgebouwde expertise en identiteit van alle actoren, en schuiven 7 krachtlijnen naar voren die gedeeld zijn voor alle vormen van ondersteuning voor kinderen, jongeren en gezinnen:

1) **Proactief** verwijst naar het actief opzoeken van ondersteuningsnoden en situaties van onderbescherming om toegankelijkheid te realiseren in de leefwereld van kinderen, jongeren en gezinnen. Proactief handelen is een sleutel voor preventie en vroegdetectie.

2) **Nabijheid** impliceert dat hulp en ondersteuning aanwezig zijn in de leefwereld van gezinnen in een kwetsbare situatie. Nabij zijn verwijst evenwel niet alleen naar de fysieke betekenis van het woord, maar ook naar relationele nabijheid. Dat vraagt continuïteit in de relatie, samen de agenda bepalen, en het vraagt ook aansluiting bij de hedendaagse leefwereld van kinderen, jongeren en gezinnen. Dat betekent dat de nadruk ligt op het ontmoeten, op samen plezier beleven, op ruimte maken voor fijne, gezellige momenten samen.

3) **Outreaching** verwijst naar de actieve inspanningen van praktijkwerkers om 'uit hun kot' te komen als zij contact zoeken met gezinnen, ouders, kinderen, jongeren, vrijwilligers, derden en andere praktijkwerkers. Het is enerzijds een essentiële benadering om ook moeilijke bereikbare en vaak kwetsbare gezinnen, kinderen en jongeren toch te bereiken, en anderzijds om andere betrokken praktijkwerkers daadwerkelijk te ondersteunen.

4) Werken aan toegankelijkheid vanuit een **rechtenbenadering** vraagt een **generalistische** manier van werken binnen de relatie met het kind, de jongeren en het gezin. Dit betekent dat het belangrijk is om inzicht te verwerven vanuit een integraal perspectief op de diverse levensdomeinen waar gezinnen, jongeren en kinderen problemen ervaren. Ook wanneer we specifieke expertise inzetten. Niet elke professional moet alles kunnen, maar vanuit het perspectief van kinderen, jongeren en gezinnen verlagen we drempels door informatie te verstrekken en bij te schakelen wanneer nodig, maar ook weer af te schakelen wanneer mogelijk. Onder **levensdomeinen** begrijpen we levensdomeinen zoals de materiële en financiële situatie, opleiding, arbeid, lichamelijke en psychologische gezondheid, huisvesting en sociale relaties. Een **integraal perspectief** betekent dat ook kinderen, jongeren en gezinnen als geheel bekeken worden en dat zowel positieve als negatieve elementen uit verschillende levensgebieden in kaart gebracht worden, en dat samen met kinderen, jongeren en ouders bekeken wordt wat ze willen en kunnen veranderen.

5) Er is de ruimte om **politiserend te handelen**, om hiaten en drempels zichtbaar te maken, uitsluiting en onderbescherming tegen te gaan en daarover in dialoog te gaan met zowel het lokale (we verwijzen hier onder meer naar de regierol van de lokale besturen als het gaat over lokaal sociaal beleid) als bovenlokale beleid.

6) **Reflecteren en leren vanuit impactgedreven handelen**. Dat vraagt in de eerste plaats voldoende handelingsruimte voor professionals om op casusniveau met het gezin acties af te spreken. Vervolgens maken professionals in samenwerking met de kinderen, jongeren en gezinnen op frequente tijdstippen de impact en het proces naar de impact zichtbaar en transparant. Dat cyclische proces zorgt voor reflectie en leerprocessen over hoe de praktijk beter kan worden afgestemd op de noden en verwachtingen van de doelgroepen. Dat levert ook de nodige beleidsaanbevelingen op voor de overheid.

7) **Eigen regie, eigen kracht en eigen verantwoordelijkheid, participatie en cocreatie** vormen de rode draad en toetssteen door zowel de dagelijkse praktijk(en) en ondersteuning als de aansturing en organisatie van het zorg- en ondersteuningslandschap. Ook in situaties waarin de samenleving beslist om in te grijpen, gaan we het proces aan met de ouders en het netwerk om de situatie voor de kinderen beter te maken. Kinderen en hun ouders zijn **actieve vormgevers** van wat we een pedagogische, sociale en culturele gemeenschap kunnen noemen. Dat betekent dat het aanbod sterk inzet op actieve participatie van kinderen en hun gezin. Participatie is een uitgangspunt, en geen doel of middel.

De praktijk van Taalbubbels Plus toont mooi hoe participatie en cocreatie vorm krijgen:

In elk onderdeel van het traject zijn participatie en cocreatie een uitgangspunt. Maatschappelijke oriëntatie (MO): in Antwerpen krijgen de cursisten de MO-lessen in de moedertaal of een contacttaal die ze goed beheersen. Zo zijn diepgaande, participatieve groepsgesprekken over diverse thema's mogelijk.

Interactiemoment (IM) moeder-kind + opvoedingsondersteuning (OO): tijdens het IM beleven moeders en kinderen samen leuke activiteiten. Dat bevordert de band tussen moeder en kind, stimuleert positieve taalontwikkeling in de thuistaal en moedigt moeders aan een grotere rol te spelen in de ontwikkeling van hun kinderen. In de sessies OO vertrekken we van de ervaringen, vragen en noden van ouders rond het opvoeden en opgroeien van kinderen. Nederlands (NT2): de lessen zijn afgestemd op de behoeften van de moeders. Die aanpak richt zich op leren in levensechte contexten, zodat moeders beter kunnen functioneren in het dagelijkse leven.

En deze praktijkvoorbeelden illustreren hoe samen deelnemen aan extern aanbod kansen creëert om te participeren:

We nemen als groep deel aan activiteiten in de gemeente zoals de buitenspeeldag, kanaalfeesten, gaan naar het cultureel centrum voor een familievoorstelling ... (Mama Leert)

Tijdens de moedergroep hebben we ook aandacht voor de kennismaking met externe diensten. De moeders leren de brugfiguur onderwijs kennen, we organiseren bezoeken aan de bibliotheek en speltheek, de leerwinkel en Argos in functie van vorming, opleiding en werk. Daardoor verkleinen we de drempels als de moeders in de toekomst een beroep willen doen op die diensten. (Klimop Ieper)

En tot slot zijn deze citaten van toeliders naar Mama Leert Willebroek een illustratie van hoe we werken op basis van de bovenstaande krachtlijnen:

- "Een leerrijke ervaring voor de deelnemers en een fijne manier om te integreren in de gemeente! Mama leert was dit jaar ook een warme stageplaats voor de taalstagiairs van Ligo. Het was voor beide partijen een succeservaring. We kijken uit naar verdere samenwerkingen." – Ligo Boom-Willebroek

- "Een fijn initiatief dat zeer leerrijk is voor mama's en kinderen. De meerwaarde is dat het project Willebroekse (alleenstaande) mama's met jonge kinderen uit hun sociale isolement haalt. Een goede eerste opstap naar activering. Hopelijk kan dit project blijven bestaan!" – sociale dienst OCMW Willebroek

- "Wat een mooie manier om mama's wegwijs te maken in Willebroek! Wij kijken uit naar een volgend jaar en jullie zijn zeker welkom om een van onze onthaalouders te bezoeken. Wie weet zit er wel een toekomstige kandidaat-onthaalouder tussen de mama's. :-) We wensen dit project nog een mooie, lange toekomst toe en bedankt voor de gezellige en lekkere receptie." – Het Pardoes-team

- "Een prachtig initiatief dat mama's op zoveel vlakken een meerwaarde biedt. Ik hoor, zie en voel alleen maar mooie dingen!!! Hopelijk mag dit blijven bestaan, zodat we nog veel mama's mogen en kunnen toeleiden. :-)" – Kind en Gezin Willebroek

2.5 Opbouw van je praktijk

Voor de groep ouders met jonge kinderen die we willen bereiken is de fragmentatie van het aanbod een grote hindernis om deel te nemen aan het reguliere aanbod. Daarom is een holistische benadering essentieel, waarbij we inzetten op een geïntegreerd aanbod dat tegelijk antwoord biedt op verschillende noden.

Toeleiding, aanmelding en intake

Via een netwerk van lokale partners en via mond-tot-mondreclame leiden we de doelgroep naar het groepsaanbod. Om geïntegreerd en holistisch te kunnen werken met gezinnen is een netwerk van verschillende sectoren noodzakelijk, ook voor de toeleiding.

Werving en toeleiding zijn een gedeelde verantwoordelijkheid van de actoren die dit aanbod gezamenlijk opzetten. Ze zetten in op een wervings- en communicatiestrategie. Een outreachende en aanklampende manier van werven en toeleiden is bij deze doelgroep aangewezen. Het betekent dat de medewerkers van de betrokken organisaties er voldoende tijd voor moeten krijgen in het takenpakket.

We zoeken actief naar deelnemers bij organisaties die met de doelgroep werken. We maken het aanbod bekend bij OCMW's, CAW's, Huizen van het Kind ... Door middel van flyers, maar ook door mondelinge toelichting bij de organisaties. De teams van Kind & Gezin kunnen in de werving een belangrijke rol spelen, omdat zij bij bijna elke ouder aan huis komen en dus mogelijke kandidaten thuis kunnen aanspreken. In Willebroek bijvoorbeeld worden de deelnemers toegeleid door (in volgorde van meer naar minder):

- Kind en Gezin
- de sociale dienst van het OCMW
- het Lokaal Loket Kinderopvang / Huis van het Kind
- het agentschap Integratie en Inburgering.

Aanmelding en deelname aan het groepsaanbod is volledig **vrijwillig**. Er wordt ook niet gerapporteerd aan de toeleider of het gezin al dan niet effectief (regelmatig) deelneemt. Maar het is wel mogelijk dat de partner van het Agentschap Integratie en Inburgering of het OCMW de gezinnen op een meer dwingende manier aanzet tot deelname.

Voorbeelden uit de praktijk maken dat concreter:

Mama Leert Mechelen:

“Een toeleider kan iemand verplichten, maar wij checken altijd de motivatie van de ouder(s), op het vlak van engagement voor én kinderopvang én gezinsondersteuning. Als een mama dat zelf niet ziet zitten, starten we niet op. Het aanbod is vrijwillig.”

Ook bij Mama Leert Willebroek is deelname vrijwillig:

“Mama's starten vrijwillig in het traject. We merken wel dat het soms een voorwaarde of verwachting is van het OCMW of het Agentschap I&I. Wanneer dat het geval is bespreken we dat met de moeder en bekijken we waarom zij eerder wel of niet wil deelnemen. We geven de kans om enkele lessen te proberen voor ze een beslissing neemt. Vaak is onwetendheid de drempel om deel te nemen. Door enkele keren te proberen, zijn mama's eerder geneigd om te blijven, zodra ze beter weten wat ze kunnen verwachten. We merken dat mama's die onder druk gezet worden door diensten en niet willen blijven deelnemen ook niet blijven komen.”

Taalbubbels Plus gaat als volgt te werk:

“Bij Taalbubbels Plus zijn de meeste moeders verplichte inburgeraars. Tijdens een intakegesprek gaan we met de ouders in gesprek. Alle partners die het aanbod uitvoeren, zijn aanwezig (Inloopteam, Ligo, Atlas). Een collega die de taal van de ouders spreekt, peilt naar de motivatie van de ouders en kan in gesprek gaan over het belang van het traject voor de toekomst van de ouder, het kind en het gezin. Door een open houding van de medewerkers en een laagdrempelige manier van werken, merken de ouders dat het een leuke groep is om aanwezig te zijn, zodat ze ook intrinsiek gemotiveerd zijn om te komen. Er wordt sterk ingezet op kennismaking en het groepsproces.”

De uitspraken van deze mama's illustreren dat:

“Ik was altijd aan het wachten op woensdag en vrijdag (sessies van Taalbubbels Plus) en hoopte dat niemand van de kinderen ziek werd zodat ik kon komen naar de groep.”

De erkenning van dit aanbod als participatieactiviteit binnen de 4de pijler van het inburgeringstraject is een belangrijke stimulans voor heel wat deelnemers.

De praktijk zet volop in op een **goede eerste intake** om de bredere gezinsnoden in kaart te brengen en te bekijken in welke mate het groepsaanbod aansluit bij de noden van het gezin. Die eerste gesprekken benutten we ook om ervoor te zorgen dat de mama het aanbod eerder als een kans ziet, dan als een verplichting.

Keuze kernpartner(s) – gelinkt aan focus noden doelgroep

Mogelijke kernpartners zijn: Huis van het Kind en partners, Agentschap Integratie en Inburgering, Ligo, CVO, VDAB, organisator kinderopvang baby's en peuters, buitenschoolse kinderopvang, basisschool, lokaal bestuur. De keuze van de kernpartners is gelinkt aan de lokale noden en de doelgroep waarvoor dit aanbod nodig is. Bij de ene praktijk ligt de nadruk meer op het leren van Nederlands, bij de andere op de begeleiding naar werk en de toeleiding naar kinderopvang.

Elke **kernpartner** heeft zijn eigen **focus**, vanuit zijn expertise:

- Ligo en CVO zijn partners die focussen op Nederlands leren en brede geletterdheidsvaardigheden versterken.
- Een Agentschap Integratie en Inburgering legt de focus op MO (maatschappijoriëntatie). Het kan ook trajectbegeleiding voorzien.
- Partners zoals Huis van het Kind of partners die werken rond preventieve gezinsondersteuning ondersteunen ervaringsgericht groepswork, brengen diverse opvoedingsthema's aan en wisselen uit, geven informatie over de ontwikkeling van de kinderen, versterken moeders in hun ouderschap ...
- VDAB zet in op trajecten naar opleiding en werk.
- En partners vanuit de kinderopvang focussen op het stimuleren van de ontwikkeling van de kinderen, de kennismaking met opvang en ondersteuning van de transitie naar kinderopvang.

Naast die focus, wordt uiteraard sterk geïntegreerd gewerkt om bovenstaande doelstellingen van deze praktijk te realiseren.

Daarnaast is de betrokkenheid van heel wat lokale partners cruciaal voor de toeleiding, bijvoorbeeld Kind en Gezin, een sociaal huis ...

Groepsgrootte

De praktijk vereist een beperkte groep. De grootte van een groep bestaat minstens uit een 7-tal moeders met hun kind(eren). En maximaal gaat het om 12 moeders met maximaal 15 kinderen.

Talige diversiteit binnen de groep

Een groot deel van de mama's en kinderen is meertalig. De talige diversiteit is verschillend per regio. Binnen de meeste groepen zijn meerdere talen aanwezig. Dat maakt het extra boeiend, maar ook uitdagend.

Ondanks het feit dat mama's elkaars taal weinig tot niet begrijpen en zich nog niet altijd goed kunnen uitdrukken in het Nederlands, zien we **positieve effecten van die meertaligheid** binnen groepen. Er worden altijd wel manieren gevonden om met elkaar en met de begeleiders te communiceren.

In sommige regio's kiest men voor homogene groepen qua taal, bijvoorbeeld bij Taalbubbels Plus, dat zich richt tot mama's van Marokkaanse origine. De potentiële doelgroep is hier groot genoeg, waardoor dat van bij de start een keuze was en ook zijn meerwaarde aantoont.

Duur

De praktijk is **beperkt in duur**, aangezien de doelstelling is om ouders naar het reguliere aanbod toe te leiden.

We werken met een vaste groep ouders die gedurende minstens 4 maanden tot maximaal 1 jaar op regelmatige basis bijeenkomen.

Op regelmatige basis betekent **minstens 2 à 3 halve dagen per week**.

Tijdens schoolvakanties kan dat aanbod worden aangepast en zetten we in op uitstappen voor het hele gezin.

In de praktijk is het niet altijd makkelijk om trajecten af te ronden en gezinnen te laten doorstromen naar het reguliere aanbod. Dat heeft te maken met de beperkte capaciteit in het reguliere aanbod. Bij een aantal praktijken is 90% van de gezinnen na het traject vragende partij om deel te nemen aan het reguliere aanbod.

Fasering

Opstart groep ouders en kinderen

Zodra er voldoende ouders en kinderen geworven zijn, kan het aanbod van start gaan.

Gedurende de eerste bijeenkomsten zetten we vooral in op **kennismaking** met elkaar. Zowel tussen professionals en ouders en kinderen, als tussen ouders en kinderen onderling.

Tegelijk stellen we het traject voor, maken we afspraken en polsen we naar de **verwachtingen en wensen** van de ouders zelf. Dat kan bijvoorbeeld door een poster te maken met foto's uit magazines. Daarover kan dan in groep uitgewisseld worden.

Bij Taalbubbels Plus is het geïntegreerd doelenkader visueel voorgesteld aan de hand van prenten en foto's. Om transparant te zijn, werken we in een van de eerste sessies rond het doelenkader. We bespreken aan welke doelen we willen werken en toetsen af met de moeders. Zijn het herkenbare doelen voor hen? Hebben ze nog andere ideeën of aanvullingen?

Inhoudelijk traject voor ouders

Een combinatie van vooraf bepaalde thema's en wat de mama's zelf aanbrengen bepaalt de inhoud van het traject. Ook de volgorde waarin thema's aan bod komen, stemmen we af op wat er leeft in de groep. Bijvoorbeeld: als een mama aangeeft dat ze al 3 kinderen heeft en dat voldoende vindt, grijpen we dat aan om te werken rond het thema 'anticonceptie'.

Samen met Ligo vertalen we de leerdoelen naar concrete onderwerpen uit de leefwereld van de mama's. Bijvoorbeeld: leerdoel 'kan een dienst gebruiken' wordt 'kan zelfstandig naar de dokter'.

Bij Taalbubbels Plus bijvoorbeeld zijn er **6 grote thema's** (naast kennismaking en groepsbinding):

1. Gezin en familie
2. Opvoeding

3. Opleiding en werk

- Bij opvoedingsondersteuning praten we vooral over de kleuterschool: Wat gebeurt er in de kleuterschool? Waarom is het belangrijk? Hoe kun je jouw kind voorbereiden? Het aanmeldingssysteem komt ook aan bod, net als een schoolkeuze maken.
- In de Nederlandse les besteden we aandacht aan communicatie met de school, het oudercontact.
- In de lessen maatschappelijke oriëntatie bespreken we de schoolstructuur in Vlaanderen. We bekijken ook wat de opties zijn voor de ouders: waar kunnen zij een opleiding volgen en wat als zij willen werken?

4. Gezondheid

5. Vrije tijd

6. Wonen

Afronding traject en evaluatie

Het is cruciaal dat op het einde van het traject wordt stilgestaan bij de **ervaringen van de deelnemers** zelf: Wat heeft dit voor hen betekend? Wat hebben ze gezien bij hun kinderen? Welke verwachtingen koesteren ze en welke stappen gaan ze zetten?

Soms organiseren we een terugkommoment na een aantal maanden.

Getuigenissen van **mama's** die deelgenomen hebben aan **Taalbubbels Plus**:

“Ik was een pompoen. Ik was niet-wetend en leeg vanbinnen. Ik ging voordien nooit naar buiten. Nu kan ik zelf naar buiten, de bus nemen ... Ik ken de namen van de dagen en kan tellen tot 20. Ik had nooit van mezelf verwacht dat ik dat kon. Ik ben heel blij met deze plaats.” – mama Qader

“Ik was precies blind en nu kan ik weer zien. Ik kan met mensen praten, namen van de bussen herkennen (1ste letter lezen), alleen boodschappen doen (ik weet hoeveel ik moet betalen en hoeveel ik terugkrijg). De school (Taalbubbels Plus) heeft mij leren durven en leren doen.” – mama Dikra

Specifiek aanbod voor kinderen

Er is een expliciete plaats voor kinderen in dit aanbod. Ouders nemen hun kinderen jonger dan 3 jaar mee naar de groepsbijeenkomsten. We gaan op een actieve manier met hen aan de slag. Aan de hand van kaders over de ontwikkeling van kinderen waken we erover dat er ingezet wordt op de verschillende ervaringsgebieden. We spreken ook met de ouders over de ontwikkeling van de kinderen.

In het begin van het traject zullen de kinderen vaak nog dichter bij de ouders blijven. Zo krijgen de ouders en de kinderen de kans om vertrouwd te raken met de groep en omgeving, zodat ze **geleidelijk groeien in het afstand nemen van elkaar**. Naarmate de tijd vordert, kunnen de kinderen steeds vaker apart spelen van de ouders en kan er een groeipad zijn naar volledige ‘scheiding’ tussen ouders en kinderen. Ouders kunnen zo focussen op bepaalde thema's: Nederlandse les, traject naar werk ... Kinderen krijgen **ontwikkelingsstimulerende activiteiten en spel**. Er blijven wel altijd voldoende **interactiemomenten** tussen de ouders en kinderen.

Bij **Taalbubbels Plus** pakken ze dat als volgt aan:

We doen standaard een wekelijks interactiemoment. We bieden een leuke activiteit aan voor moeder en kind, zoals kiekeboespelletjes, samen bellen blazen, boekjes lezen en zelf maken, liedjes zingen, wiegen in doeken ... We stemmen het interactiemoment af op de thema's waar de ouders rond werken in de sessies. Het interactiemoment bevordert de band tussen moeder en kind, stimuleert positieve taalontwikkeling in de thuistaal en moedigt moeders aan om een grotere rol te spelen in de ontwikkeling van hun kinderen.

Moeders herhalen soms de activiteiten thuis en geven aan meer tijd te nemen om met hun kind te spelen:

"Ik heb geleerd om met mijn kinderen te spelen, ik heb geleerd dat het belangrijk is dat ze naar buiten gaan."

"Ook thuis heb ik veel meer activiteiten gedaan met mijn kinderen die ik bij TBB+ leerde. De oudere kinderen geven ook aan dat ze dat zeer leuk vinden."

"Het is belangrijk om meer tijd en aandacht te geven aan mijn kind. Thuis probeer ik nu 15 minuten te spelen in de ochtend. Het is goed voor de kinderen en ook voor de mama's."

"Ik heb manieren van spelen en over nieuw speelgoed geleerd. Ook thuis spelen we er verder mee."

Ook het **aanbod voor de kinderen** moet **kwalitatief en professioneel omkaderd** zijn.

Er kan worden gewerkt met een competente partner, bijvoorbeeld een professionele kinderopvang voor baby's en peuters, professionals uit de buitenschoolse opvang of een inloopteam of KOALA.

Het is mogelijk om te werken met vrijwilligers. In dat geval moeten de vrijwilligers altijd professioneel ondersteund zijn en een goede begeleiding krijgen.

2.6 Inhoud van het aanbod: concrete werkwijze, materialen en links

Versillende praktijken werken met een draaiboek, ontwikkeld samen met de kernpartners. Dat zorgt voor een vlottere samenwerking, ondersteuning van de praktijkwerkers en handvatten voor inhoud en proces.

2.7 Verwante praktijken

KOALA

De KOALA's (Kind- en OuderActiviteiten voor Lokale Armoedebestrijding) https://www.opgroeien.be/sites/default/files/intervention_documents/koala.pdf (Rommens, 2022) delen een heel aantal doelstellingen, werkingsprincipes en kwaliteitskaders met deze praktijk.

Het belangrijkste verschil met KOALA is de beperktheid in tijd en de focus op bruggen naar werk, opleiding en inburgering. Het kernpartnerschap zal er bijgevolg anders uitzien.

Zowel KOALA als het geïntegreerd groepsaanbod zet in op bruggen naar kinderopvang.

De praktijkbeschrijving van KOALA is begin 2024 opgenomen in de databank kwaliteitsvolle praktijken: [Kind- en OuderActiviteiten voor Lokale Armoedebestrijding \(KOALA\) | Opgroeien](#)

Ervaringsgericht groepswerk

De manier waarop deze praktijk het groepsaanbod vormgeeft, leunt sterk aan bij de methodiek van het ervaringsgerichte groepswerk (zie [Inloopteam | Kind en Gezin \(Opgroeien, s.d.\)](#)). Het verschil is de expliciete koppeling met kinderopvang, werk, opleiding en inburgering, en de vooropgestelde doelstellingen ten aanzien van ouders, kinderen en het beleid / de partners.

3. Onderbouwing

3.1 Theoretisch kader

De praktijk is gebaseerd op een aantal theoretische kaders. De belangrijkste zijn de brede **mensenrechten en kinderrechten** en kaders die daaruit voortvloeien. Daarnaast vormt het model van **geïntegreerd samenwerken** een belangrijke leidraad als middel om de versnippering tegen te gaan en de **toegankelijkheid** van sterke basisvoorzieningen op verschillende levensdomeinen te vergroten voor ouders en kinderen.

De kadertekst *Geïntegreerd samenwerken over verschillende domeinen* van Opgroeien (september 2021) gaat daar dieper op in. In wat volgt, omschrijven we de belangrijkste kerngedachten.

Mensenrechten en kinderrechten

Het **Kinderrechtenverdrag** geeft aan elk kind zonder onderscheid² het recht op ontwikkeling³, op vrije tijd en spel⁴, op toegang tot gezondheidszorg⁵ en op toegang tot passende informatie⁶. Staten zijn verplicht om ouders passende bijstand te geven in de uitoefening van hun opvoedingsverantwoordelijkheden door te voorzien in ‘de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kindercare’⁷. Bovendien heeft elk kind recht op een passende levensstandaard⁸ en zijn staten verplicht ouders daarbij de nodige ondersteuning te geven.

Het Comité voor de Rechten van het Kind stelde in zijn slotbeschouwingen naar aanleiding van het laatste Belgische rapport dat België er werk van moet maken om *“het stelsel van sociale voordelen voor alle kinderen en kansarme gezinnen in alle gewesten en gemeenschappen te herzien, en ervoor te zorgen dat ze een fatsoenlijke levensstandaard waarborgen, rekening houdend met de verschillende gezinssituaties, en alle kinderen in staat moet stellen zonder discriminatie toegang te krijgen tot hun rechten krachtens dit Verdrag”*.

De Europese Commissie⁹ zet de Europese lidstaten aan om werk te maken van de realisatie van kinderrechten en meer in het bijzonder van toegankelijke en kwaliteitsvolle basisvoorzieningen. Recent heeft de Europese Raad op 14 juni 2021 een **Europese kindergarantie**¹⁰ ingesteld waarbij de lidstaten via nationale actieplannen gevraagd wordt om alle mogelijke middelen te investeren om toegang tot kwaliteitsvolle diensten te verzekeren.

² art 3 IVRK

³ art 6,2 IVRK

⁴ art 31 IVRK

⁵ art 24 IVRK

⁶ art 17 IVRK

⁷ art 18 IVRK

⁸ art 27 IVRK

⁹ Commissie Aanbeveling 2013/112/EU ‘Investeren in kinderen: de vicieuze cirkel van achterstand doorbreken’

¹⁰ [Council adopts European Child Guarantee - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission \(europa.eu\)](#)
[Europese kindergarantie: hoe beschermt de EU kinderen? - Consilium \(europa.eu\)](#)

*“Een van de belangrijkste bepalende factoren voor sociale uitsluiting bij kinderen is de **ongelijke toegang tot essentiële diensten die van cruciaal belang zijn voor hun welzijn en de ontwikkeling van hun sociale, cognitieve en emotionele vaardigheden**. Kinderen die in armoede leven of kinderen uit kansarme milieus krijgen vaker te maken met belemmeringen bij de toegang tot voor- en vroegschoolse educatie en opvang.”*

Conclusie: toegang tot kwaliteitsvolle voorschoolse educatie en opvang, kunnen spelen en positief kunnen ontwikkelen, zijn rechten van elk kind. En de overheid heeft als taak ouders maximaal te ondersteunen bij de opvoeding van hun kind én om sociale uitsluiting tegen te gaan.

Geïntegreerd samenwerken

Om het recht op kansrijk opgroeien te realiseren en de rechten van kinderen en gezinnen te realiseren, zijn vanuit welzijn **verbindingen** nodig met vele actoren in diverse maatschappelijke domeinen zoals werk, wonen, mobiliteit, inburgering ... Geïntegreerde samenwerking rond **verschillende levensdomeinen** draagt bij tot een positieve brede, inclusieve en kansrijke leefomgeving met voldoende en kwalitatieve hulpbronnen die toegankelijk zijn voor alle kinderen en gezinnen, en ertoe bijdragen dat ze hun rechten laten gelden en een menswaardig bestaan opbouwen.

Internationaal onderzoek toont aan dat de **huidige dienst- en hulpverlening versnipperd** is en zo niet meer tegemoetkomt aan de noden in de samenleving. Gezinnen en kinderen leven en groeien op in een complexe maatschappelijke context. Die complexiteit is boeiend en zorgt tegelijk voor uitdagingen en vraagstukken. Zo vormen sociale uitsluiting, armoede en discriminatie sterk bedreigende factoren voor kansrijk opgroeien. Allemaal zaken die te complex zijn om met 1 beleidsmaatregel of door 1 actor aan te pakken.

Vlaanderen en de ons omringende landen zetten dan ook meer en meer in op lokale samenwerkingsverbanden en geïntegreerd samenwerken. Geïntegreerd samenwerken binnen beleidsdomeinen en over verschillende levensdomeinen is een globale trend in Europa en in de rest van de wereld.

Geïntegreerd samenwerken gaat verder dan samenwerken. Het biedt potentieel op tal van terreinen voor alle kinderen, jongeren en gezinnen, maar het vraagt extra en volgehouden inzet van alle betrokken om tot een echte verwevenheid te komen. De positieve impact van geïntegreerde samenwerking is het grootst bij de meest kwetsbare gezinnen, die vaker complexe noden hebben.

‘Although integrated service delivery can be applied in any welfare settings with multiple or complementary needs, the people who are most likely to benefit from integrated service delivery are vulnerable populations with multiple disadvantages and complex needs.’ (OECD, 2015)

OESO-rapport 2015 over de integratie van sociale voorzieningen voor kwetsbare groepen

Wat is geïntegreerd samenwerken over verschillende levensdomeinen heen?

Geïntegreerd samenwerken start met samenwerken met partners over verschillende levensdomeinen heen. Zo kun je een antwoord bieden op de noden en behoeften van kinderen, jongeren, en gezinnen. De ondersteuning van de levensloop van kinderen, jongeren en gezinnen staat centraal. Die noden en behoeften zijn geen vaststaand gegeven en veranderen vaak naargelang de levensfase. Daarnaast zijn die noden verschillend: zowel materiële als immateriële ondersteuning, gezondheid, sociale verbondenheid met anderen, persoonlijk welbevinden, opvoedingsondersteuning, maatschappelijke participatie ... Organisaties verweven hun expertise en dienstverlening om gezinnen, kinderen en jongeren op een meer integrale, holistische manier te ondersteunen zodat dienst- en hulpverlening meer als een samenhangend geheel ervaren wordt.

Geïntegreerd samenwerken gaat ook over de kans om een complexe uitdaging of vraagstuk (bijvoorbeeld thuisloosheid bij jongvolwassenen) op verschillende niveaus te definiëren en vanuit **gedeelde verantwoordelijkheid** oplossingen uit te werken op verschillende niveaus om de gewenste impact te bereiken.

Geïntegreerd werken is geen doel op zich, maar **een manier, een middel** om alle kinderen, jongeren en gezinnen kwaliteitsvol te ondersteunen.

Geïntegreerd werken dient in de eerste plaats een **meerwaarde** te hebben voor kinderen en gezinnen. Maar daarnaast kunnen de professionals, de organisaties en het beleid een meerwaarde ervaren van geïntegreerd werken.

3.2 Argumenten op basis van onderzoek

3.2.1. Belang van sociale steun

Een actief en ondersteunend netwerk heeft een **positieve invloed op het welzijn van ouders en kinderen**. Door goede sociale netwerken krijgen ouders bevestiging, erkenning, emotionele ondersteuning en zijn ze doorgaans beter in staat om met de stress die bij het ouderschap hoort om te gaan. Dat geldt niet alleen voor kwetsbare gezinnen: het sociale netwerk is voor alle ouders een beschermende factor. Dat netwerk bestaat idealiter uit **familie, vrienden, burens** ... Maar ook **formelere vormen** van steun zijn voor heel wat ouders belangrijk.

Verschillende onderzoeken halen het belang van sociale steun aan zoals Ann Buysse (2008); Naomi Geens (2016); Greet Geenen (2016); en recent ook Melissa Dierckx (2024). Het wordt ook bevestigd in de presentatie van Kristien Nys en Caroline Vink ([steun-bij-opvoeden-en-ouderschap_congres-opgroeien-2023-12-08-vink-en-nys.pdf](#)), gebracht op het Opgroeien Congres (december 2023) (Vink & Nys, 2023).

Ook de resultaten van de [Gezinsenquête](#) bevestigen het belang van ontmoetingen met 'peers' naast professionele steun (Vancoppenolle et al., 2023).

Ook deze citaten van moeders uit Taalbubbels Plus illustreren mooi wat onderzoek bevestigt:

- *"Ik heb veel geleerd door naar hier te komen. In het begin durfde ik geen openbaar vervoer te nemen. Ik kon niet alleen weggaan. Nu durf ik dat wel. Vorig jaar ben ik mama geworden van een eerste kindje. Alles was nieuw. Ik heb van de andere mama's veel geleerd over het moederschap."*
- *"Vroeger kon ik 2 weken binnen zitten, zonder naar buiten te gaan. Thuiszitten gaf me stress. Nu kom ik graag buiten. Ik heb nieuwe vriendinnen gemaakt en nu durf ik meer."*

En ook deze citaten van moeders uit Mama Leert Willebroek sluiten daarbij aan:

- *"Ik vond Mama Leert een kans voor kennis en sociaal contact. Mijn kind is blij, want hij speelt met andere kinderen, dat maakt mij ook blij." A.B.*
- *"1: Mama Leert is voor mij echt belangrijk; 2: ik leer van Mama Leert sociaal contact; 3: ik heb een locatie gevonden om Nederlands te praten, dat is erg belangrijk." Z.*

3.2.2. Belang van geïntegreerd samenwerken

INTESYS

[INTESYS | Koning Boudewijnstichting \(kbs-frb.be\)](#)

Het INTESYS-project (Towards Integrated Early Childhood Education and Care Systems – Building the Foundations) was een driejarig (november 2015 – oktober 2018) toekomstgericht **samenwerkingsproject** dat werd medegefinancierd door het Erasmus+-programma van de Europese Commissie, uitgevoerd door een consortium van partners. Er waren partners uit België, Italië, Nederland, Portugal en Slovenië betrokken. Het project richtte zich op onderwijs- en opvangvoorzieningen voor jonge kinderen (ECEC) in Europa.

Het project focuste op het testen van nieuwe benaderingen van systemen voor **voor- en vroegschoolse educatie en opvang in Europa (ECEC)**. Die moeten ervoor zorgen dat kinderen en gezinnen in kwetsbare situaties toegang hebben tot hoogwaardige voor- en vroegschoolse educatie en opvang, aangeboden door diensten met een **betere integratie tussen de verschillende sectoren (onderwijs, gezondheid, welzijn ...)**, professionals en tussen leeftijdsgroepen en bestuursniveaus.

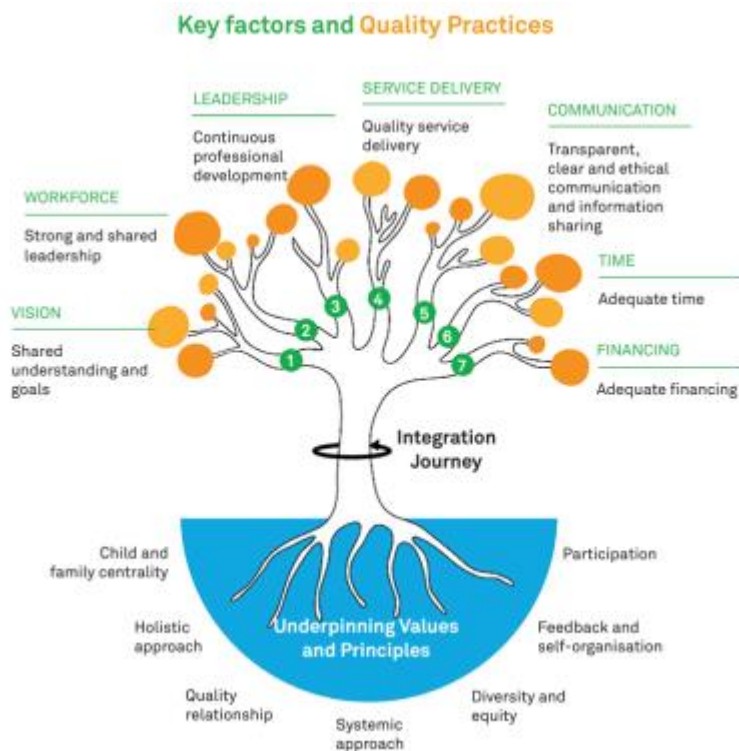
Er is steeds meer bewijs van hoe belangrijk **de eerste jaren** in het leven van een individu zijn en van de voordelen die een hoogwaardig en inclusief aanbod voor jonge kinderen oplevert voor kinderen en gezinnen, vooral voor degenen in de meest kwetsbare situaties. De complexiteit van de uitdagingen waarmee samenlevingen vandaag worden geconfronteerd, heeft een dramatische impact op gezinnen en dus op jonge kinderen: toenemende armoede, verzwakking van de socialezekerheidsstelsels, toenemende ongelijkheid, onzekerheid op de arbeidsmarkt, toegenomen mobiliteit en migratie, en snelle veranderingen in het economische en politieke landschap. Veelzijdige problemen vereisen meerdere, maar ook op elkaar afgestemde en goed gecoördineerde interventies. Armoede, discriminatie en toenemende ongelijkheid moeten we op een geïntegreerde manier aanpakken om kwalitatieve en kwantitatieve veranderingen teweeg te brengen. **Geïntegreerde diensten van hoge kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie en opvang zijn van cruciaal belang** om de leerresultaten van kinderen te verbeteren.

INTESYS verzamelde heel wat onderzoek om het belang van geïntegreerd samenwerken te beargumenteren, met een focus op de impact voor de meest kwetsbare kinderen. Uit het onderzoek bleek dat de effecten op kinderen in een geïntegreerde setting gunstiger waren dan wanneer dat niet het geval was.

INTESYS schreef als eindresultaat **beleidsaanbevelingen** uit, telkens op maat van het land en de regio. De Europese beleidsaanbevelingen: [European Policy Recommendations.pdf \(kbs-frb.be\)](#)
De beleidsaanbevelingen voor België – Vlaanderen: [Policy Recommendations Belgium Flanders.pdf \(kbs-frb.be\)](#). Centraal in de aanbevelingen staan een aantal 'noodzakelijke waarden en principes' enerzijds en 'sleutelfactoren' anderzijds om kwaliteitsvolle geïntegreerde samenwerking mogelijk te maken.

Eerst en vooral schuiven de aanbevelingen het belang van **participatie van gezinnen zelf** naar voren. Daarnaast bevelen ze een **gedeelde visie en doelstellingen aan**, die vertrekken van de noden van gezinnen zelf en van de samenleving. Vervolgens werken ze het belang van **een competent systeem** uit, waarbij sterk leiderschap en competent personeel én voldoende ondersteuning cruciale factoren zijn.

Deze **illustratie** geeft de onderliggende waarden en principes en sleutelfactoren mooi weer:

Daarnaast werd een **toolkit** ontwikkeld voor de praktijk.

PACE

<https://www.mechelen.be/flexibiliteit-in-de-kinderopvang>

PACE staat voor Providing Access to Childcare and Employment. Dat rapport bundelt de geleerde lessen van een project dat werd uitgevoerd met steun van het Europese fonds Interreg 2 Zeeën en dat de steden Mechelen, Turnhout en Gent in Vlaanderen uitvoerden. (Raes et al., 2020)

Het rapport geeft aanbevelingen om de organisatie van de kinderopvang meer af te stemmen op de noden van kwetsbare gezinnen. **Hoewel beleidsmatig de economische functie centraal staat en men inzet op een activeringsbeleid, staat de concrete organisatie van kinderopvang daar soms haaks op en werkt ze dat soms tegen.** Die bedoeling wordt niet adequaat omgezet in een organisatorisch en regelgevend kader om dat doel te bereiken. Bijvoorbeeld:

- Kinderopvang maakt zelden deel uit van een opleidingstraject.
- Er zijn niet alleen meer plaatsen nodig, maar ook plaatsen die beter aangepast zijn aan de toegenomen flexibiliteit die gevraagd wordt op de arbeidsmarkt.
- Weinig kinderopvanginitiatieven koppelen daar meteen ook gezinsondersteuning aan.

“In de meeste landen ondersteunt kinderopvang gezinnen met 2 werkende ouders, met een regelmatig inkomen, met voorspelbare werkuren en vakanties, en met een netwerk dat kan bijspringen.”

Zelfs al wijzen veel onderzoeken op de voordelen van kinderopvang bij armoedebestrijding, toch geven de **meeste overheden voorrang aan kinderen met ouders die passen in voornoemd stramien.**

“Ouders jongleren elke dag. Ze doen moeite, veel moeite. En toch slagen ze er niet altijd in om de verwachtingen in te lossen van hun werkgevers, van de kinderopvang, van de samenleving of van zichzelf. Lukt het toch om alle ballen tegelijk in de lucht te houden, dan gaat dat vaak ten koste van hun eigen levenskwaliteit. En soms geven ouders het gewoon op. Het is te veel: te veel regels, te veel systemen, te veel wachtlijsten, te veel verwachtingen.”

Het rapport beschrijft verschillende prototypes van flexibele opvang met een uitdrukkelijk pleidooi voor een mix van werkvormen die ingebed zijn in een lokale samenwerking.

AMIF-proeftuinen ‘Inburgering op maat van laaggeletterde vrouwen met jonge kinderen’

In september 2015 gingen **8 proeftuinen** van start in Vlaanderen en Brussel, gefinancierd door AMIF (Europees Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie). Hun opdracht was om een **geïntegreerd aanbod voor laaggeletterde moeders** met jonge kinderen vorm te geven. De zorg voor jonge kinderen was daarbij de ingangspoort en het aanbod omvatte **4 pijlers**:

- Nederlandse taalles
- ondersteuning in zorg en opvoeding
- ontwikkelingskansen van kinderen verhogen, onder andere kinderopvang
- integratie en versterking van de moeders.

Om dat aanbod vorm te geven, sloegen **3 partners** de handen ineen:

- het Agentschap Integratie en Inburgering (AI)
- Kind en Gezin, lokaal vertegenwoordigd door verschillende partners: inloopteams, Huizen van het Kind, kinderopvang, regioteams, CKG
- Centrum Basiseducatie (CBE) (de huidige Ligo’s).

In de 8 proeftuinen kreeg het aanbod telkens op een andere manier vorm. Er werd volop **geëxperimenteerd** met nieuwe organisatievormen en nieuwe inhoud.

Tegelijk met de proeftuinen liep een lerend netwerk en opvolgingsgroep. Op basis daarvan werd een eindrapport met aanbevelingen en overwegingen voor de praktijk uitgewerkt en gepubliceerd in 2017.

Het draaiboek biedt heel wat **inspiratie en inzichten** voor het **beleid en de praktijk**. Inspiratie die veel breder inspireert dan wat binnen de proeftuinen werd gerealiseerd, bijvoorbeeld over werken met groepen ouders, over het belang van een warme overgang tussen thuis en kinderopvang, over lokale samenwerking met partners ...

Het bevat ook **sterke getuigenissen** van professionals en moeders.

In de **‘Lessen voor de toekomst’** benadrukt het rapport ten eerste het belang om **voldoende tijd** te voorzien voor de samenwerking bij de verschillende kernpartners. Het gaat dan zowel over tijd voor afstemming en overleg als om draagvlak te creëren bij partners en het aanbod te profileren. Daarnaast schuift het rapport het belang van een **competent systeem** naar voren. Dat omvat het belang van individuele competenties én competenties van het team. Een sterke omkadering vanuit de verschillende organisaties is essentieel. Het rapport belicht ook het belang van de **structurele verankering** van die proeftuinen en de aanpak van structurele drempels in de 3 betrokken beleidsdomeinen.

Enkele proeftuinen werden verlengd en liepen nog een tijd verder. Daarnaast werden enkele proeftuinen lokaal verankerd in samenwerking met het lokale bestuur.

AMIF-eindrapport: [VBJK, Lerend Netwerk. Draaiboek proeftuinen inburgering op maat van laaggeletterde vrouwen met jonge kinderen, \(2016\)](#) (Vervae & Geens, 2016)

3.3.3. Belang van kwaliteitsvolle, toegankelijke basisvoorzieningen

Onderzoek toont aan dat kwaliteitsvolle basisvoorzieningen tijdens de eerste levensjaren een **blijvende, positieve impact hebben op de sociale, emotionele en fysieke ontwikkeling van kinderen, hun toekomstige schoolresultaten en maatschappelijke participatie**. Meer nog: die positieve impact is nog groter voor kwetsbare kinderen en hun gezinnen.

Prof. dr. Paul Leseman onderzocht de middellange en langetermijneffecten van kinderopvang op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen (2023) en kwam tot de volgende bevindingen:

1. Kinderopvang heeft vanaf 1 jaar overwegend positieve effecten op de ontwikkeling van kinderen.
2. Op cognitief vlak is er in het bijzonder een positief effect op het gebied van taal.
3. Bij zeer intensieve kinderopvang op jonge leeftijd zijn de overwegend positieve effecten minder aanwezig.

De positieve effecten zijn sterker bij kinderopvang van hoge kwaliteit.

Tijdens het Transatlantic Forum on Inclusive Early Years (TFIEY) (een vierjarig internationaal project van de Koning Boudewijnstichting met 13 Europese en Amerikaanse partnerstichtingen) deelden en bediscussieerden experts relevant onderzoek met als doel kennis en evidencebased onderzoek te delen met beleidsmakers.

De belangrijkste vaststellingen en aanbevelingen:

- Toegang hebben tot **kwaliteitsvolle opvang en kleuterscholen** heeft zowel voor individuen als voor de samenleving als geheel **positieve langetermijneffecten**. Vanuit een economisch oogpunt tonen diverse studies aan dat de kosten, als men niets onderneemt, veel hoger zijn dan de kosten die gepaard gaan met investeringen in kwaliteitsvolle en universeel toegankelijke voorzieningen.
- Kwaliteitsvolle basisvoorzieningen voor jonge kinderen ondersteunen de **holistische ontwikkeling van kinderen** in het hier en nu, en bieden ook een veilig kader voor de eerste contacten buiten het gezin. Voor ouders zijn ze een partner in de opvoeding van hun kinderen.
- Basisvoorzieningen voor jonge kinderen op zich volstaan niet om de armoedeproblematiek uit de wereld te helpen. Ze moeten een onderdeel vormen van andere structurele vormen van ondersteuning. Daarom wordt aanbevolen om de integrale benadering van diensten te versterken. Gefragmenteerde en naast elkaar opererende diensten werpen heel wat extra drempels op voor gezinnen met een laag inkomen en/of een migratieachtergrond en falen bij de aanpak van de holistische noden van jonge kinderen en hun gezin. Zie het belang van geïntegreerd samenwerken.
- Er moet aan randvoorwaarden voldaan zijn om een positieve impact te hebben. Die zijn bepaald in het Europese kwaliteitsraamwerk.

<https://www.kbs-frb.be/nl/opvang-en-onderwijs-voor-alle-jonge-kinderen-beleidsaanbevelingen-uit-het-forum>

Het Europees Kwaliteitsraamwerk biedt kapstokken voor het beleid en geeft richting aan de nodige hervormingen.

In lijn met die aanbevelingen maakte Vlaanderen werk van een [pedagogisch raamwerk](#) en een [meetinstrument](#) (MeMoQ) om de pedagogische kwaliteit van de kinderopvang te kunnen monitoren.

Onderzoeken:

Vandenbroeck, M., Lenaerts, K., & Beblavy, M. (2018). Benefits of Early Childhood Education and Care and the conditions for obtaining them. Brussels: European Expert Network on Economics of Education. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/14194adc-fc04-11e7-b8f5-01aa75ed71a1/language-en> (Vandenbroeck et al., 2018)

Slot, P. & Leseman, P. (2019). Investeren in kinderen van 0 tot 12 jaar: bevindingen uit de wetenschap. PACT voor kindcentra. [Investeren in kinderen van 0-12 jaar. Wat weten we? - PACT voor Kindcentra](#)

Leseman, P. en T. van Huizen (oktober 2022). Effecten van kinderopvang op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Afdeling Development and Education in Diverse Societies & Utrecht School of Economics.

Lazzari, A. & Vandenbroeck, M. (2013). Accessibility of ECEC for children from ethnic minority and low-income families. <http://www.calameo.com/read/001774295780e9c56e158?authid=lunFhaVetzQ6>.

Melhuish, E. (2013). Early Childhood Education & Care & Long-term Effects. http://www.europe-kbf.eu/~media/Europe/TFIEY/TFIEY-1_PP/Edward_Melhuish.pdf.

Sylva, K. (2016). The Effects of Early Education in England. http://www.europe-kbf.eu/~media/Europe/TFIEY/TFIEY-7_PP/Kathy-Sylva.pdf.

Pak, M. & Vandekerckhove, A. (2016). Opvang en onderwijs voor alle jonge kinderen! Beleidsaanbevelingen uit het Forum. Transatlantic Forum on Inclusive Early Years. Migration Policy Institute. Koning Boudewijnstichting. D/2893/2016/18. [20161107AD.pdf \(kbs-frb.be\)](#)

Overkoepelende conclusies voor deze praktijk en link naar doelstellingen

Er is nog geen onderzoek dat de werkzame effecten van deze specifieke praktijken in kaart gebracht heeft. Maar vanuit de bovenstaande onderzoeken vinden we heel wat evidenties die wijzen op het belang om sociale cohesie te versterken, om op een geïntegreerd aanbod op maat van de doelgroep in te zetten en op het belang van toegankelijke, kwaliteitsvolle basisvoorzieningen.

Verschillende onderzoeken tonen aan dat de **positieve effecten** nog sterker zijn voor kinderen en ouders in maatschappelijk kwetsbare posities en voor ouders en kinderen met een migratieachtergrond. Dat komt duidelijk naar voren bij bovenstaand hoofdstuk '3.2. Argumenten uit onderzoek' in deel 3 (belang van kwaliteitsvolle, toegankelijke basisvoorzieningen).

Op een **geïntegreerd aanbod** inzetten is noodzakelijk om de versnippering en het gebrek aan flexibiliteit in het bestaande reguliere aanbod tegen te gaan. Zeker voor de doelgroep van deze praktijk is een flexibel aanbod op maat noodzakelijk om de aanwezige uitdagingen op verschillende levensdomeinen tegelijk aan te pakken en drempels te verlagen in voorzieningen en aanbod. Werkzame factoren daarbij zijn: een **gedeelde visie en doelstellingen hebben**, vertrekkend van de noden van gezinnen zelf en van de samenleving, en over een **competent systeem** beschikken waarbij sterk leiderschap en competent personeel én voldoende ondersteuning cruciale factoren zijn.

Voor de doelgroep van de praktijk, die vaker geïsoleerder is en minder deelneemt aan het reguliere aanbod, is de **sociale cohesie versterken** des te belangrijker. Het gaat dan over het versterken van zowel informele als formele vormen van steun.

4. Voorwaarden voor uitvoering

4.1 Competente medewerkers

Om deze praktijk kwaliteitsvol te kunnen realiseren, zijn competente medewerkers, een competent team en een sterke omkadering cruciaal.

Individuele competenties

De medewerkers binnen het team hebben verschillende profielen met specifieke competenties:

De trekker/coördinator van het hele traject

De professional neemt heel wat taken op:

- overlegstructuren opzetten, bijeenroepen en voorzitten
- afstemmen met partners: alle verbanden met partnerorganisaties leggen (eerste contacten, visie, samenstelling team, locatie ...)
- samen met partners het groepsaanbod vormgeven
- systemen van kwaliteitsopvolging en -verbetering opzetten en uitvoeren
- individuele vragen van gezinnen capteren en bijschakelen
- organisatorische en administratieve opvolging
- externe partners (zoals mogelijke toeleiders, lokale overheden ...) sensibiliseren en contacten warm houden
- drempels aankaarten bij lokale en bovenlokale actoren.

Hij of zij dient over de volgende competenties te beschikken:

- inhoudelijke expertise over armoedebestrijding, opvoedingsondersteuning (basisprincipes), de ontwikkeling van kinderen, evaluatie en monitoring, en netwerking
- kennis van de Sociale Kaart
- principes van ervaringsgericht leren
- groepsdynamische inzichten en technieken
- agogische vaardigheden
- communicatief vaardig zijn
- goed kunnen samenwerken (afspraken maken en nakomen, feedback geven en kunnen ontvangen, lokale samenwerking met partners opzetten en duurzaam onderhouden ...)
- initiatief kunnen nemen.

Medewerkers zetten hun eigen inhoudelijke achtergrond- en basiskennis niet in als expert. Ze moeten open en aandachtig zijn voor signalen van de deelnemers. Medewerkers zijn vooral procesbegeleiders, zowel tegenover de individuele deelnemers als de groep. Ze zetten agogische vaardigheden en expertise in om de uitwisseling van ervaringen, de reflectie daarop, het samen praten, en het samen doen, mogelijk te maken. In die zin is hun inbreng ook sturend. Door de deelnemers naar hun ervaringen te vragen, door te benoemen wat ze zien of horen, door vragen te stellen ... bevorderen ze de uitwisseling en de reflectie bij de deelnemers en in de groep.

De medewerker die het aanbod voor de kinderen vormgeeft en begeleidt

De medewerker staat in voor een kwalitatief aanbod voor de kinderen, vertrekkend van de verschillende doelstellingen en ervaringsgebieden.

Het **aanbod voor de kinderen** moet **kwalitatief en professioneel omkaderd** zijn.

Daarvoor kun je samenwerken met een **competente partner**, bijvoorbeeld een professionele kinderopvang voor baby's en peuters, professionals uit de buitenschoolse opvang of een inloopteam of KOALA.

Of je kunt werken met **vrijwilligers**. In dat geval moeten de vrijwilligers altijd professionele ondersteuning en een goede begeleiding krijgen. Een aantal praktijken geeft aan dat zij werken met gediplomeerde vrijwilligers. Vrijwilligers werken niet alleen, maar altijd in aanwezigheid van een professional 'gezinsondersteuning', naast andere professionals (Ligo, Agentschap Integratie en Inburgering ...). De professional ondersteunt de vrijwilliger(s) met intervisie, evaluatie en werkbegeleiding.

De praktijk Mama Leert in Mechelen werkte voor het aanbod voor de kinderen al op verschillende manieren: met vrijwilligers, met het Inloopteam ... De laatste 2 jaar doen ze een beroep op de kinderopvang in 38 VOLT, georganiseerd door een erkende organisator kinderopvang en dat ervaren zowel de begeleiders als de ouders als heel positief. Qua expertise, kwaliteit en overgang naar reguliere opvang is dat een meerwaarde. Dus het samenwerken met een erkende organisator kinderopvang baby's en peuters raden zij sterk aan.

De medewerker focust zich in de voorbereiding en tijdens de activiteiten op de aanwezige kinderen. Een **rijke leefomgeving creëren** voor jonge kinderen staat centraal. Zie ook het hoofdstuk 'Doelen'. De medewerker neemt het perspectief van de kinderen mee in de transitie naar kinderopvang.

Medewerkers moeten over een aantal **competenties** beschikken. We verwijzen daarvoor naar de vereiste **kwalificaties van een begeleider in de kinderopvang voor baby's en peuters**. Die kunnen ze op verschillende manieren behalen: via een diploma, een ervaringsbewijs of een certificaat. Er bestaan zowel opleidingen in het secundair en hoger als in het volwassenenonderwijs.

De **15 basiscompetenties van een kinderbegeleider** zijn essentieel voor de medewerker. We maken daarbij een onderscheid tussen competenties op het vlak van 'houding', 'samenwerken' en 'kind'.

Naast de 15 basiscompetenties is het voor de medewerker ook belangrijk om over basiskennis en inzichten te beschikken rond armoedebestrijding, opvoedingsondersteuning en de ontwikkeling van kinderen. Goed kunnen samenwerken is uiterst belangrijk, zowel met collega's in het team als partners uit het ruimere samenwerkingsverband.

Voor alle medewerkers zijn competenties die aansluiten bij de werkingsprincipes noodzakelijk. We vragen dat ze:

- op een respectvolle manier met de ouders en kinderen kunnen werken. Dat vraagt **openheid en gelijkwaardigheid**. Je zet sterk in op **actieve participatie** door kinderen en ouders, waarbij participatie een uitgangspunt is en dus vervat zit in de dagelijkse manier van werken.
- een positieve houding aannemen tegenover de individuele deelnemers en ten aanzien van de groep. Ze maken gebruik van de **intrinsieke kracht van diversiteit**: leren met, van en door elkaar. Openheid, zorg en de oprechte wil om de andere te respecteren zoals die is, vormen het fundament van een basishouding van verbondenheid. Ze moeten divers-sensitief kunnen werken met openheid naar andere culturen en gebruiken.

- **krachtgericht kunnen werken** met ouders en kinderen. Zo worden die sterker, groeit hun zelfvertrouwen en kunnen ze stappen zetten in hun traject.
- **proactief kunnen werken** door ondersteuningsnoden en situaties van onderbescherming actief op te zoeken, vanuit een **rechtenbenadering**.
- **kansen om te participeren creëren** voor ouders en kinderen in voorzieningen voor jonge kinderen en gezinnen, trajecten opleiding, werk een inburgering ... Zoals bij Taalbubbels Plus met de stapstenen in het traject naar kinderopvang, waar de groepswerkers geleidelijk aan, samen met mama's en kinderen, stappen zetten richting kinderopvang. Of zoals in alle praktijken de opstap naar verdere opleidingen (Nederlandse les en andere), vrijwilligerswerk, inburgeringstraject ... gezet wordt, samen en op maat van de mama's.
- continu **reflecteren** over de werking en het eigen functioneren binnen het aanbod én het bredere samenwerkingsverband **en leren vanuit impactgedreven handelen**.

Een competent team

Aangezien dit bij uitstek een praktijk is waar verschillende medewerkers uit diverse beleidsdomeinen geïntegreerd samenwerken, is een competent team noodzakelijk.

Werkbesprekingen organiseren (minstens 1 keer per 2 weken) maakt het mogelijk om in te spelen op actuele zaken zoals de inschrijvingsperiode op school. Het draagt bij tot onderlinge afstemming, continue evaluatie en de band tussen collega's.

Dit aanbod vraagt een eerder **informeel karakter**. Met de verschillende medewerkers een gezond evenwicht vinden tussen formele en informele aanpak, is een oefening die het team moet maken.

Ook de medewerkers van Ligo, CVO, het Agentschap inburgering en andere actoren dienen flexibel te zijn in hun kijk en aanpak. Het is nodig om buiten de lijnen van een vast omlijnd lesprogramma te kunnen gaan om zo te kunnen inspelen op de noden van de verschillende ouders en kinderen.

Een sterke omkadering

Interne gedragenheid van dit geïntegreerde aanbod **binnen de verschillende organisaties** die als kernpartner betrokken zijn, is een belangrijke kwaliteitsfactor. Er is ook nood aan een forum binnen de eigen organisatie om zowel praktische als inhoudelijke uitdagingen aan te kaarten. Ook inhoudelijke ondersteuning van het team is belangrijk, bijvoorbeeld van een professional van het Huis van het Kind. Weten bij wie je terecht kunt binnen het bredere netwerk helpt enorm, bijvoorbeeld wanneer er bezorgdheden zijn over de ontwikkeling van een kind. Zo kun je snel en correct bijschakelen.

Intervisie en bijscholingen voorzien zoals EHBO, levensreddend handelen, communiceren met anderstaligen, werken met groepen en groepsprocessen begeleiden ... versterkt de medewerkers in hun praktijk.

4.2 Kwaliteitsbewaking

Heel wat praktijken gebruiken ‘impactgericht werken’ als kader voor continue reflectie, zelfevaluatie en kwaliteitsopvolging.

[Een kader met stappenplan en concrete tools over impactgericht werken en zelfevaluatie werd ontwikkeld samen met praktijken: ‘Kleine kinderen, grote kansen. Samen evalueren voor meer impact in de strijd tegen kinderarmoede in de gezinsondersteuning en de kinderopvang’](#) | Koning Boudewijnstichting (kbs-frb.be) (2018)

Dat plan start met een **veranderingstheorie** die vertrekt van een grondige **nodenanalyse** om de beoogde impact voor de doelgroep, de tussentijdse effecten en de focus te bepalen. Op basis daarvan worden evaluatievragen en indicatoren uitgewerkt die aan de hand van verschillende tools en methodieken opgevolgd worden.

Het kader dient ook voor communicatie en terugkoppeling naar financiers en partners (Ligo, Agentschap Inburgering ...) over de behaalde resultaten en impact.

Op basis van die impactevaluatie maken we een **jaarverslag** op. Enerzijds verzamelen we **kwantitatieve gegevens** zoals bereik en doorstroom. Maar minstens even belangrijk zijn de **kwalitatieve gegevens**, zoals documentering van trajecten van gezinnen, het opvolgen van het ‘vertrouwen van ouders in kinderopvang’, de steun die ouders ervaren, de stappen in de ontwikkeling van de kinderen ... De praktijken ontwikkelden daarvoor specifieke instrumenten. Taalbubbels Plus volgt bijvoorbeeld het vertrouwen in de kinderopvang met bijbehorende meetinstrumenten. De verzamelde informatie vormt de basis voor een gedeelde evaluatie en bijsturing.

Op het einde van de trajecten volgt een **afrondend gesprek** (individueel en/of in groep) over de gemaakte vorderingen.

Mama Leert in Willebroek werkt bijvoorbeeld met een boek waarin mama’s schrijven over de betekenis van het gelopen traject.

Taalbubbels Plus bespreekt aan de hand van [ZiKo-Vo](#) het beeld van het kind met de ouders: welke stappen het heeft gezet, van welke activiteiten het heeft genoten ... Dat ondersteunen ze met talrijke foto’s van het voorbije traject.

De feedback tijdens die gesprekken is cruciaal voor een volgend traject en voor terugkoppeling naar partners.

Taalbubbels Plus beschikt over een zeer gedetailleerd draaiboek dat het resultaat is van een continue kwaliteitsbewaking en -bijsturing.

4.3 Ruimte en infrastructuur

Locatie

Het groepsaanbod vindt plaats op een locatie die geschikt is voor de doelgroep. Daarbij zijn deze factoren belangrijk:

- Kindvriendelijk
 - Er is voldoende ruimte voor kinderen en ouders.
 - Het aanwezige materiaal is op maat van kinderen tussen 0 en 3 jaar, zoals speelgoed, bedjes, stoeltjes ...

- Er is aandacht voor de veiligheid van onder meer stopcontacten, tafels, aangepast speelgoed.
- Een vergunde kinderopvangvoorziening voor baby's en peuters dichtbij is aangewezen.
- Toegankelijk
 - De plek is bekend bij de ouders, of kan in de toekomst een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld in de buurt van een consultatiebureau of een Huis van het Kind.
 - Het is een plek waar ouders zich welkom voelen.
 - De plek is centraal gelegen en bereikbaar met het openbaar vervoer.
- Zo functioneel mogelijk
 - Er is wifi.

Bij de zoektocht naar een geschikte locatie kunnen verschillende lokale actoren helpen, zoals lokale besturen, Huizen van het Kind, kinderdagverblijven of locaties van de buitenschoolse opvang.

Bij gedeeld gebruik van een locatie zijn goede afspraken belangrijk, bijvoorbeeld over het onderhoud van lokalen (netheid, veiligheid ...). Het kwaliteitskader kinderopvang kan daarbij handvatten bieden.

Naast de activiteiten op een vaste locatie worden ook uitstappen gedaan met de groep, bijvoorbeeld naar de bibliotheek of school. Er wordt altijd gezorgd dat er geen extra kosten (openbaar vervoer, drank ...) zijn voor ouders.

4.4 Kostprijs

Kosten per groep

De kostprijs per groep, gerekend op jaarbasis, bestaat uit 2 onderdelen: de personeelskosten en de functioneringskosten of werkingskosten.

Personeelskosten

Om het aanbod duurzaam en kwalitatief te kunnen realiseren, is minstens een 0,5 vte nodig om het **hele traject te trekken**. Om af te stemmen met partners, het groepsaanbod vorm te geven, individuele vragen te capteren en bij te schakelen, organisatorisch en administratief op te volgen ...

Als we daarvoor bijvoorbeeld vertrekken vanuit PC 319 bachelor met 5 jaar anciënniteit komt dat voor een voltijds personeelslid op jaarbasis op 62.980,14 euro (in 2024).

Daarnaast is een medewerker nodig die inzet op de **werking en de activiteiten met de kinderen**, vanuit de doestellingen die naar voren geschoven worden. Dat kan een professional of vrijwilliger zijn. Of er kan worden gewerkt met kinderbegeleiders of medewerkers buitenschoolse kinderopvang. De kostprijs zal sterk variëren naargelang de gemaakte keuze.

Als er gewerkt wordt met vrijwilligers, moet personeelsbudget voorzien worden voor sterke ondersteuning en begeleiding van de vrijwilligers.

Functioneringskosten of werkingskosten

Die kosten omvatten een variatie aan mogelijke uitgaven:

- huur lokalen
- nutsvoorzieningen
- onderhoud en herstellingen

- kantoorbenodigdheden
- telefoon/gsm/fax/internet
- verzendingskosten
- kosten ICT
- verzekeringen
- verplaatsingskosten werking
- vrijwilligerskosten
- documentatie
- studiedagen en vorming
- representatiekosten
- afschrijvingskosten
- diverse belastingen en heffingen
- financiële kosten
- andere werkingskosten.

Hoeveel de daadwerkelijke kostprijs is, zal afhangen van heel wat factoren. Moet er bijvoorbeeld huur betaald worden of kan een locatie van Huis van het Kind, een lokaal bestuur, een buurtcentrum ... gebruikt worden?

Afstemming met kernpartners

Aangezien het gaat over een geïntegreerd aanbod, zijn afspraken met kernpartners over de financiering en wie bepaalde kosten draagt, cruciaal.

De subsidiëring van kernpartners als Ligo, CVO en het Agentschap Inburgering kent eigen uitgangspunten en principes. Zeker als het gaat over de inzet van eigen medewerkers. Die moeten in de concrete samenwerking vertaald worden naar dat geïntegreerde aanbod.

4.5 Overdracht en implementatie

Om geïntegreerd te werken met heel wat partners, is er bredere gedragenheid en gedeelde kennis en expertise van het aanbod nodig. Continue bekendmaking van de praktijk op lokaal niveau is daarom cruciaal.

Verschillende praktijken werken met een uitgebreid draaiboek, samen ontwikkeld met partners. Daardoor verloopt de samenwerking en dagelijkse praktijk vlot. Daarnaast kan het inspirerend zijn voor implementatie op andere locaties.

Op dit moment is er geen begeleiding en systeem voor bredere implementatie beschikbaar.

Context en randvoorwaarden

Om deze praktijk op een kwalitatieve en duurzame manier te kunnen realiseren, zijn er een aantal noodzakelijke randvoorwaarden.

Aangezien de praktijk beperkt is in de tijd en de focus ligt op doorstroom naar het reguliere aanbod, is **voldoende en kwaliteitsvol 'regulier' aanbod** cruciaal. Dat is op dit moment niet altijd het geval, waardoor de doorstroom van ouders en kinderen niet lukt, vaak tot frustratie van praktijkwerkers die daar juist naartoe gewerkt hebben.

Het gaat dan bijvoorbeeld over voldoende en toegankelijke kinderopvang, de aanwezigheid van een ander aanbod van gezinsondersteuning, de individuele ondersteuning van gezinnen, een toegankelijk aanbod Nederlandse les ...

Ten tweede is de **sterke betrokkenheid van lokale partners** cruciaal om de praktijk te doen slagen. Dat betekent onder andere dat medewerkers van andere organisaties tijd moeten kunnen vrijmaken voor toeleiding en een gesprek met de ouder.

Er liggen ook vaak opportuniteiten om **medewerkers breed in te zetten**. Enkele praktijken geven bijvoorbeeld meer uren aan begeleiders in de buitenschoolse kinderopvang om mee de werking van kinderen in de praktijk op te nemen. Dat is een win-winsituatie voor allebei, want zo heeft de medewerker een aantrekkelijker werkschema én is er een competente professional voor het aanbod voor de kinderen.

5. Bronnen

EUR-Lex. (2013). Aanbeveling van de Commissie van 20 februari 2013. Investeren in kinderen: de vicieuze cirkel van achterstand doorbreken (2013/112/EU). EUR-Lex - 32013H0112 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

European Commission. (2021). Council adopts European Child Guarantee. Council adopts European Child Guarantee - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission (europa.eu)

Eurostat. (s.d.). EU statistics on income and living conditions (EU-SILK). European Union. **EU statistics on income and living conditions - Eurostat (europa.eu)**

KBS (s.d.) Intesys. Social justice and poverty. EC Erasmus+ Programme. Intesys | King Baudouin Foundation (kbs-frb.be)

KBS (s.d.) Intesys. Policy recommendations for strengthening integration in early childhood systems. EC Erasmus+ Programme. European Policy Recommendations.pdf (kbs-frb.be)

KBS (s.d.) Intesys. Policy recommendations for strengthening integration in early childhood systems. Flemish speaking community. EC Erasmus+ Programme. Policy Recommendations Belgium_Flanders.pdf (kbs-frb.be)

Lazzari, A. & Vandenbroeck, M. (2013). Accessibility of ECEC for children from ethnic minority and low-income families. Conference Paper. Transatlantic Forum on inclusive early years. https://www.researchgate.net/publication/236347188_Accessibility_of_Early_Childhood_Education_and_Care_ECEC_for_children_from_ethnic_minority_and_low-income_families

OECD. (2015). Indicators of Immigrant Integration 2015. <https://doi.org/10.1787/9789264234024-en>

Opgroeien. (2021). Kadertekst Geïntegreerd samenwerken over verschillende domeinen heen kadertekst-geïntegreerd-samenwerken-over-verschillende-levensdomeinen.pdf (opgroeien.be)

Opgroeien. (s.d.). KOALA (Kind- en OuderActiviteiten voor Lokale Armoedebestrijding). KOALA | Kind en Gezin

Opgroeien. (s.d.). Vernieuwende projecten Huis van het Kind. Vernieuwende projecten Huizen van het Kind | Opgroeien

Opgroeien. (2023). Goedgekeurd decreet, memorie van toelichting en nota aan de Vlaamse Regering. Vroeg en nabij. <https://vroegennabij.be/documenten/goedgekeurd-decreet-memorie-van-toelichting-en-nota-aan-de-vlaamse-regering>

Opgroeien. (s.d.). Inloopteam. Inloopteam | Kind en Gezin

Pak, M. & Vandekerckhove, A. (2016). Opvang en onderwijs voor alle jonge kinderen! Beleidsaanbevelingen uit het Forum. Transatlantic Forum on Inclusive Early Years. Migration Policy Institute. Koning Boudewijnstichting. D/2893/2016/18. 20161107AD.pdf (kbs-frb.be)

Raes, A., Piessens, A. & Willockx. (2020). Flexibiliteit in de kinderopvang. PACE -projecten van het Europees Interreg 2 Zeeën-programma. <https://www.mechelen.be/flexibiliteit-in-de-kinderopvang>

Rees, G., Timar, E., Dedewanou, F.A., Otchere, F., Carraro, A., Cunsolo, S. (2023). Child Poverty in the Midst of Wealth. Innocenti Report Card 18. Unicef. [Report Card 18: Child Poverty in the Midst of Wealth](#)

Rommens, T. (2022). KOALA. Kinder- en ouderactiviteiten voor lokale armoedebestrijding. Opgroeien. https://www.opgroeien.be/sites/default/files/intervention_documents/koala.pdf

Schepers W., Teppers E. & Van Regenmortel, T. (2019). Het gebruik van en de behoefte aan kinderopvang voor baby's en peuters jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest. <https://www.opgroeien.be/sites/default/files/documenten/gebruik-en-behoefte-aan-kinderopvang-samenvatting-juli-2019.pdf>

Slot, P. & Leseman, P. (2019). Investeren in kinderen van 0 tot 12 jaar: bevindingen uit de wetenschap. PACT voor kindcentra. [Investeren in kinderen van 0-12 jaar. Wat weten we? - PACT voor Kindcentra](#)

Spruijt, R., Kassenberg, A., Petri, D., Tuinstra, J., Doornenbal, J. (2021) Algemeen werkzame factoren in groepsgerichte opvoedingsondersteuning: ervaring van ouders, vrijwilligers en jeugdprofessionals. University of Groningen, University Medical Center Groningen, Faculty of Medical Sciences. *Journal of Social Intervention. Theory and Practice*. Volume: 30 Issue: 1 (22-43) DOI: 10.54431/jsi.639

Unicef (1989), Verdrag inzake de Rechten van het Kind aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989. Officiële Nederlandse vertaling. [kinderrechtenverdrag_nederlandse_vertaling.pdf \(unicef.be\)](#)

Vancoppenolle, D., Dupont, G. & Nys, K. (2023). Gezinsenquête 2021: Opvoeding. Gezinnen in Vlaanderen over opvoedingsbeleving, opvoedingsvragen en -zorgen en het gebruik van opvoedingsondersteuning. Vlaanderen. www.gezinsenquête.be

Vandenbroeck, M., Lenaerts, K., & Beblavy, M. (2018). Benefits of Early Childhood Education and Care and the conditions for obtaining them. Brussels: European Expert Network on Economics of Education. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/14194adc-fc04-11e7-b8f5-01aa75ed71a1/language-en>

Vervaeke, V., & Geens, N. (2016). Inburgering op maat van laaggeletterde vrouwen met jonge kinderen. Draaiboek. AMIF-proeftuinen. VBJK. https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool_documents/amif_draaiboek-inburgering-op-maat-van-laaggeletterde-moeders-met-jonge-kinderen-1.pdf

Vink, C., & Nys, K. (2023) Het belang van steun bij opvoeden en ouderschap, vanuit Vlaams en Nederlands perspectief. Presentatie Congres Opgroeien. [Het belang van steun bij opvoeden en ouderschap, vanuit Vlaams en Nederlands perspectief | Opgroeien](#)

Bevindingen uit het onderzoek van Aarts (2017) - wat werkt bij opvoedingsondersteuning

Artikel van 2010 van K. Nys over ervaringsgericht groepswerk: ervaren steun / goede ouderervaringen.

Visietekst toegankelijke basisvoorzieningen Opgroeien

6. Contactgegevens

Wie maakte de beschrijving op?

Naam: Christine Faure en Tine Rommens samen met 5 praktijken

Uitvoerende organisatie: Opgroeien

Adres: Hallepoortlaan 27, 1060 Brussel

E-mail: tine.rommens@opgroeien.be en christine.faure@opgroeien.be

De contactpersonen en -gegevens van de 5 praktijken:

Liesa Deberdt en Jena Vanlerberge van Huis van het Kind Ieper (Klimop): Jena.Vanlerberghe@ieper.be en liesa.deberdt@ieper.be

Sarah Buyl van Inloopteam Rebelle binnen Huis van het Kind Hoboken (Taalbubbels Plus): sarah.buyl@rebelle-vzw.be

Wendy Verdickt van Huis van het Kind Mechelen (Mama Leert): wendy.verdickt@mechelen.be

Sofie Fret van Huis van het Kind Willebroek (Mama Leert): sofie.fret@willebroek.be

Annick Bosmans van Huis van het Kind Lier (MamaLier): annick.bosman@lier.be

7. Bijlagen

Beschrijving 3 deelpraktijken

Mama Leert (Mechelen, Lier, Willebroek)

Doelgroep:

Mama Leert is een moedergroep voor anderstalige moeders met niet-schoolgaande kinderen, vanaf de zwangerschap tot 3 jaar, die niet naar de kinderopvang gaan.

Het aanbod wordt bekendgemaakt aan partners: OCMW, Kind en Gezin, Agentschap Integratie en Inburgering, het Lokaal Loket Kinderopvang, Ligo ... Zij melden mama's aan voor Mama Leert.

De mama's en kinderen vormen een vaste groep. In Mechelen bestaat de groep uit minimaal 7 en maximaal 10 deelnemers.

Duur:

2 semesters van 60 uur (Willebroek 2024-2025), 1 in het najaar, 1 in het voorjaar

2 halve dagen per week van 9 tot 11.30 uur

Mechelen: 3 halve dagen per week (9 tot 11.30 uur). We verwachten een engagement voor een heel schooljaar.

Deelnemers nemen deel zolang de kinderen niet naar school gaan en zolang de moeder gemotiveerd is om deel te nemen. Gemiddeld is dit een traject van 2 semesters.

Inhoud:

We leren en oefenen Nederlands op maat van de deelnemers en op basis van thema's dicht bij de mama's. We leren de basisvoorzieningen in de gemeente kennen, gaan op bezoek in de kinderopvang, de kleuterschool, de bibliotheek, maar ook de kringloopwinkel, op afspraak in het ziekenhuis ...

We bespreken opvoedingsthema's zoals zindelijkheid, spelen, slaapritme en gezonde voeding. We werken rond (mentale) gezondheid van de moeder en kinderen, ontspanning, zelfzorg ...

We versterken het formele en informele netwerk van de deelnemers en hun gezinnen.

We nemen als groep deel aan activiteiten in de gemeente, zoals de buitenspeeldag of de kanaalfeesten. We gaan naar het culturele centrum voor een familievoorstelling ...

Op die manier leren de deelnemers het aanbod in de gemeente kennen op een gedragen manier.

Tijdens de lesmomenten voorzien we opvang voor de kinderen. In Willebroek organiseren we dat met vrijwilligers in de buitenschoolse opvang (naast het leslokaal) in samenwerking met de gemeentelijke kinderopvang (opvolging en ondersteuning van de pedagogisch coach). Kinderen jonger dan 6 maanden blijven bij hun mama in de les.

In Mechelen vindt de opvang plaats in 38 VOLT, een occasionele en flexibele kinderopvang.

Tijdens de eerste lessen zetten we in op kennismaking, wennen in de opvang samen met de mama. We oefenen met het afscheid nemen tussen moeder en kind.

Effecten op de moeders:

Moeders maken kennis met elkaar en met de voorzieningen in de gemeente. Veel van onze deelnemers hebben een heel beperkt netwerk. Zij komen in contact met andere mama's met jonge kinderen, kunnen ervaringen delen met en van elkaar leren.

Samen maken we kennis met de voorzieningen in de gemeente. Op die manier verlagen we de drempel om ook alleen gebruik te maken van basisvoorzieningen in de gemeente en actief deel te nemen aan activiteiten in de gemeente.

Moeders hebben een activiteit buitenshuis en kunnen zichzelf ontplooiën. Dat zorgt voor mama's die minder eenzaam zijn (door de contacten met anderen), mama's die zelfredzamer zijn (door een verbetering van de Nederlandse taal, door kennis van de gemeente en de voorzieningen), mama's die beter geïnformeerd zijn (door kennis van de mogelijkheden en perspectieven op het vlak van opleiding en tewerkstelling, kinderopvang, school ...).

Dat zorgt ervoor dat mama's zich zelfverzekerder voelen en dat hun welbevinden vergroot.

Effecten op de kinderen:

Effecten op korte termijn: kinderen maken (soms voor de eerste keer) kennis met het Nederlands. Tijdens de opvangmomenten stimuleren we de ontwikkeling door activiteiten. Voor de iets oudere kindjes zorgt het samenspelen met andere kinderen ervoor dat zij oefenen met sociale vaardigheden.

Door in te zetten op de vaardigheden en de kennis van de mama's heeft dat ook een effect op de kinderen buiten de opvangmomenten. Mama's maken vaker gebruik van het aanbod in de gemeente, gaan naar de bibliotheek en lezen thuis ook voor, gaan vaker op uitstap met de kinderen, leren opvoedkundige vaardigheden zoals grenzen stellen, hoe kinderen uitdagen, leren over gezonde voeding, slaaprituelen ... Tijdens de lessen gaan we aan de slag met de vragen die mama's aanbrengen.

Aan het einde van een traject zien we dat kinderen meer gewend zijn aan het afscheid nemen van mama. Ze hebben het vertrouwen opgebouwd dat mama altijd terugkomt. Dat is waardevol wanneer zij starten in de kleuterschool, waar ze meteen tot leren kunnen komen. Kinderen hebben op het einde van het traject een betere kennis van het Nederlands en voelen zich vrijer om op ontdekking te gaan, ook wanneer mama niet meteen in zicht is.

We geloven dat sterke mama's zorgen voor sterke kinderen. Door de betere vaardigheden en kennis van de mama's heeft dat op langere termijn een effect op de kinderen: doordat mama's geïnformeerde beslissingen kunnen nemen over hun eigen traject en dat van hun kinderen en op de hoogte zijn van de mogelijkheden in de eigen omgeving, kunnen zij hun kinderen meer ontwikkelingskansen bieden, ook lang na het afsluiten van het Mama Leert-traject.

Klimop (leper)

Klimop is een moedergroep waarin niet-gealfabetiseerde en anders-gealfabetiseerde anderstalige moeders 3 keer per week samenkomen voor een halve dag. De moeders krijgen in hun tempo Nederlandse les van een leerkracht Ligo en in dezelfde ruimte wordt de zorg voor hun baby en/of peuter opgenomen. Een kinderbegeleider zorgt voor de kinderen en krijgt steun van een extra medewerker artikel 60. De lessen vinden plaats in dezelfde ruimte als KOALA, waardoor we de warme brug proberen te maken naar de kind- en ouderactiviteiten.

Gemiddeld nemen een 8-tal moeders met hun kind deel aan de moedergroep. De duurtijd van een moedergroep is 4 maanden, waardoor we aan veel moeders de kans kunnen geven om deel te nemen aan het project. Tijdens de lessen maken de moeders ook kennis met het Lokaal Loket Kinderopvang. Ze kennen vaak het concept kinderopvang niet en hebben heel wat vragen en bezorgdheden.

We werken voor een aantal lessen samen met OSiO. Zij zetten in op de groepsdynamica, weerbaarheid en sociale vaardigheden van de moeders. Daardoor bouwen we ook aan de vertrouwensrelatie met de moeders. We leren hun context daardoor beter kennen.

Tijdens de moedergroep hebben we aandacht voor de kennismaking met externe diensten. De moeders leren de brugfiguur onderwijs kennen, we organiseren bezoeken aan de bibliotheek en speltheek, de leerwinkel en Argos, met het oog op vorming, opleiding en werk. Zo verkleinen we de drempels als de moeders in de toekomst een beroep willen doen op die diensten.

We zien dat de moeders na een korte wenperiode veel vertrouwen hebben in de leerkracht en de kinderbegeleider. Ze durven vragen stellen over wat leeft bij hen, waar ze nood aan hebben. We zien ook een grote sprong in de ontwikkeling van de baby's en peuters.

Zodra Y. de kinderbegeleider of een ander kindje ziet, begint hij te wenen. Hij laat het niet toe om getroost te worden, wil niet spelen of eten. S. blijft 3 maal per week naar de moedergroep komen en we proberen via kleine succeservaringen vertrouwen te krijgen bij moeder en kind. Op het einde van de moedergroep zien we dat S. vragen durft stellen over verdere lessen bij Ligo en een wens heeft voor kinderopvang. De groentepap gaat intussen heel vlot en Y. speelt heel flink op de mat en weent alleen als hij honger heeft. Na de moedergroep blijft S. regelmatig komen naar de KOALA-werking. We zien daar intussen een blijde, kruipende peuter die op verkenning gaat in de speelruimte. S. maakt ook veel contact met andere moeders en heeft intussen ook een Eritrese moeder leren kennen met wie ze buiten KOALA regelmatig afspreekt.

Voor een aantal peuters proberen we na Klimop de warme overgang naar school te maken.

R. is een Oekraïense mama die met haar 2 kinderen M. (2 jaar) en A (1 jaar) naar de moedergroep komt. De mama is laaggeletterd, communiceren gaat in het begin alleen maar via de telefoon. A. is een baby die heel vlug went, en veel slaapt. M. is een peuter die heel weinig grenzen kent. Mama heeft het lastig om grenzen te stellen aan M. Ze heeft het in het begin ook moeilijk om ons te vertrouwen. M. durft te slaan en mama is bang voor de reacties in de moedergroep. Ze heeft duidelijk heel veel stress. R. geeft in het begin van de moedergroep aan dat ze M. naar school wil laten gaan als hij 4 jaar is. Ze maakt zich zorgen over de schoolopstart omdat het in hun cultuur de gewoonte is dat het kind tot 4 jaar bij de mama blijft. Kinderopvang ziet ze zeker niet zitten. Na wat woelige weken voelen we toch verandering bij de moeder en M. R. laat ons toe om haar te ondersteunen om grenzen te stellen en M. laat dat ook meer toe. De uitbarstingen bij M. zijn veel kleiner en zijn op het einde van de moedergroep zeldzaam. R. vertelt dat M. veel rustiger is en dat ze zich geen zorgen meer maakt over zijn gedrag. Ze wil hem laten starten op school wanneer hij 2,5 jaar is.

Na het beëindigen van de moedergroep merken we een onverwacht effect op bij de vaders. Ze gaan op creatieve manieren op zoek om vervolgtrajecten mogelijk te maken. Sommige moeders zijn gestart met avondles of in het reguliere onderwijs doordat de vaders de zorg voor het kind opnemen. Algemeen merken we meer betrokkenheid van het volledige gezin in de opvoeding van de kinderen.

Taalbubbels Plus (Hoboken)

Taalbubbels Plus is een geïntegreerd inburgeringsprogramma op maat voor laaggeletterde moeders en hun jonge kinderen. Het programma is ontwikkeld omdat het reguliere aanbod vaak niet aansluit bij de noden. Taalbubbels Plus wil de drempels verlagen. Taalbubbels Plus werkt in de stad Antwerpen preventief tegen kinderarmoede, door zowel de ontwikkeling van kinderen te stimuleren als moeders (en bij uitbreiding vaders) te versterken in hun rol als opvoeders en actieve deelnemers in de samenleving.

In Antwerpen werken verschillende partners samen om dit programma mogelijk te maken: Atlas, het stedelijke agentschap voor integratie en inburgering in Antwerpen, een inloopteam (ILT) en het Centrum voor Basiseducatie Ligo. Ze ontwikkelen samen het programma en voeren het samen uit.

Sinds 2018 behoort Taalbubbels Plus in Hoboken onder het KOALA-project. KOALA staat voor Kind- en OuderActiviteiten voor Lokale Armoedebestrijding. Dankzij KOALA is de samenwerking uitgebreid met 3 kinderopvanginitiatieven: Hobsakee (i-mens), Okido Ferm en Felies.

Taalbubbels Plus richt zich zowel op moeders als op kinderen, met een geïntegreerd aanbod van verschillende onderdelen:

1. maatschappelijke oriëntatie + trajectbegeleiding (Atlas)
2. interactiemoment moeder-kind + opvoedingsondersteuning (ILT)
3. NT2-lessen (Ligo)
4. kinderopvang (ILT en dankzij KOALA ook 3 kinderopvanginitiatieven).

Maatschappelijke oriëntatie (MO): in Antwerpen volgen de cursisten de MO-lessen in de moedertaal of een contacttaal die ze goed beheersen. Zo zijn diepgaande, participatieve groeps gesprekken over diverse thema's mogelijk.

Interactiemoment (IM) moeder-kind + opvoedingsondersteuning (OO): tijdens het IM beleven moeders en kinderen samen leuke activiteiten. Dat bevordert de band tussen moeder en kind, stimuleert positieve taalontwikkeling in de thuistaal en moedigt moeders aan om een grotere rol te spelen in de ontwikkeling van hun kinderen. De sessies OO vertrekken van de ervaringen, vragen en noden van ouders rond het opvoeden en opgroeien van kinderen.

Nederlands (NT2): de lessen zijn afgestemd op de behoeften van de moeders. Die aanpak richt zich op leren in levensechte contexten, zodat moeders beter kunnen functioneren in het dagelijkse leven.

Doelgroep:

Om deel te nemen aan Taalbubbels Plus zijn er bepaalde criteria. Het gaat om vrouwen die:

- laaggeletterd zijn, uit derde landen
- legaal verblijven in België of de procedure volgen om een legaal statuut te verkrijgen
- zwanger zijn en/of moeder van een kind jonger dan 3 jaar
- gemotiveerd zijn om deel te nemen samen met hun kind (jonger dan 3 jaar)
- door drempels moeite hebben om deel te nemen aan reguliere inburgeringstrajecten.

Duur:

Taalbubbels Plus volgt het ritme van een schooljaar. Er zijn wekelijks 2 sessies van 3 uur.

Inhoud van de sessies

6 verschillende thema's geven de inhoud van het programma van Taalbubbels Plus vorm: gezin en familie, opvoeding, school, vrije tijd, gezondheid en wonen. Binnen die vaste thema's bespreken we subthema's op maat, afhankelijk van de noden van de groep. Moeders worden gestimuleerd om hun vragen en behoeften te herkennen en te delen. De aanwezigheid van kinderen tijdens de sessies brengt automatisch vragen en thema's naar boven.

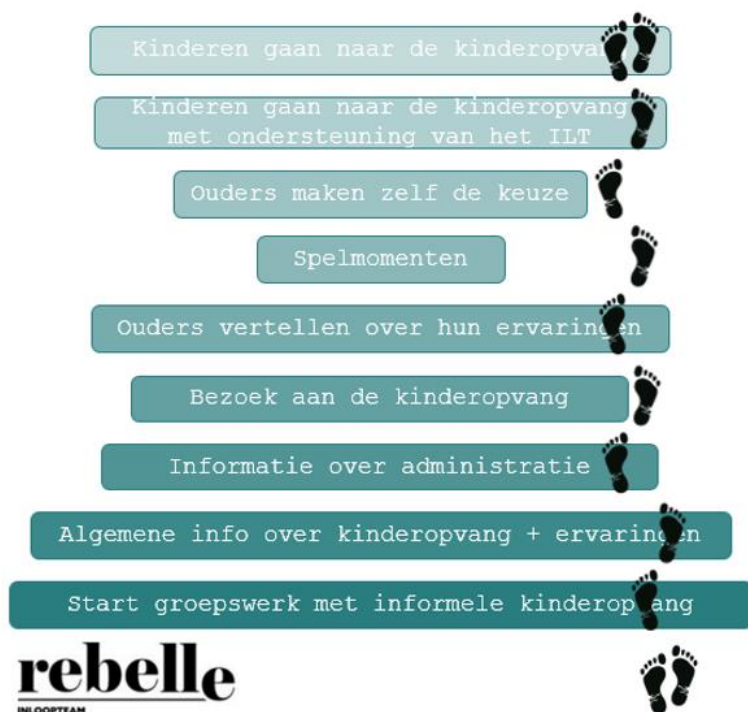
Traject naar kinderopvang - stapstenen

KOALA Hoboken – Taalbubbels Plus

Veel gezinnen die deelnemen aan Taalbubbels Plus ervaren drempels om de stap te zetten naar kinderopvang. Zo is er een grote psychologische drempel, omdat ze het concept kinderopvang niet kennen of het wantrouwen.

Dankzij KOALA hebben we een traject uitgewerkt om gezinnen voor te bereiden op de stap naar kinderopvang. Met feedback van de gezinnen en van de kinderopvang waarmee we samenwerken binnen KOALA en eigen ervaringen van de medewerkers, zijn we tot een traject gekomen waarbij we zoveel mogelijk inzetten op een warme overdracht. Zo willen we op maat werken van de ouders en de kinderen.

We hebben het traject visueel voorgesteld aan de hand van **stapstenen**.

Door die verschillende stappen bouwen we aan een brug naar kinderopvang. Hoewel we stap voor stap met de gezinnen werken, zijn er voor verschillende ouders nog altijd drempels of obstakels op de brug om uiteindelijk gebruik te kunnen maken van reguliere kinderopvang.

